

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 13 (2289) Год XLV

Беласток 26 сакавіка 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Дзень надзеі

Яўген Мірановіч

Дата 25 сакавіка не пакідае абыякавым ніводнага чалавека, які адчувае сябе членам беларускай нацыянальнай супольнасці. Гэтая дата — сімвал, та-кі ж як бел-чырвона-белы сцяг і герб Пагоня. Для адчуваючых сябе саветамі такімі святымі сімваламі з'яўляюцца дата 7 лістапада, чырвоны сцяг і серп з молатам, для палякаў — 18 лістапада, бел-чырвону сцяг і арол з каронай. У выпадку гэтых апошніх арол без кароны ўспрымаўся як праява прыніжэння. У сітуацыі беларусаў прыніжальнімі з'яўляюцца лукашэнкаўскі чырвона-зялёны сцяг і нейкі герб, які мог бы быць сімвалам калгаснай, але не нацыянальнай супольнасці. Таму, пакуль над парламентам Беларусі ў Мінску зноў не залунае бел-чырвона-белы сцяг, ніводнін беларус не павінен адчуваць, што яго Бацькаўшчына з'яўляецца свабоднай краінай. 25 сакавіка — дзень надзеі. У 1918 г. упершыню на-шы продкі, у крайне неспрыяльных умовах, аб'явілі сваім суседзям, што хо-чуць стаць гаспадарамі на сваёй зямлі. Іх воля не была ўшанавана, але ва ўмо-вах мяняючыхся акупацый заўсёды нех-та, прыпамінаючы гэту дату, заяўляў нашаму, пазбаўленаму надзеі грамадству, што і сярод нас былі таксама ад-важныя, якія рашиліся жыць як свабодныя людзі, не зважаючы на шалеочыя вакол варожкыя сілы.

Свабоды народам нікто не можа па-дараваць. Яна нараджаецца з волі лю-дзей, якія ствараюць сваю культурную супольнасць. У 1917 годзе ў свядомас-ці беларускіх элітай расла перакана-насць, што найлепшай формай нацыя-нальнага існавання павінна быць па-будова свае дзяржавы. Расійскія дэ-ма-краты, а пасля бальшавікі ставіліся да беларускага нацыянальнага пытання амаль так як раней царскія ўлады. Бальшавікі, разгняючы I Усебеларускі з'езд у снежні 1918 г., не дазволілі на-ват беларускім сацыялістам стварыць сваю савецкую сістэму ўлады. Расіяне не пакідалі беларускім элітам ніякай альтэрнатывы як ствараць свае дзяр-жаўныя структуры. Паспрыяла гэтому змена акупацый. У лютым 1918 года немцы занялі амаль ўсю Беларусь. Ха-ця не прызналі яны беларускага ўрада як палітычнага суб'екта, аднак не пе-рашкаджалі яму арганізаць грамад-ска-культуране жыццё ў Беларусі. За-баранялі толькі ствараць вайсковыя і паліцэйскія фарміраванні. Не цікаві-ла іх ніякая беларуская дзяржава.

Выканайчы камітэт Рады I Усебеларускага з'езда праводзіў, аднак, на-далей сваю дзейнасць. 9 сакавіка вы-даў грамату, у якой заяўляў, што „Бе-

Аляксей МАРОЗ

Міністр асяроддзя Антоні Такарчук і ягоны намеснік Януш Радзяўскі 14 сакавіка 2000 года ў Белавежы спаткаліся з прадстаўнікамі самаўрадаў, згуртаваных у Саюзе гмін Белавежскай пушчы, працаўнікамі Парку, Дзяржаўных лясоў, навуковымі работнікамі і эколагамі. У сувязі з белавежскай сустрэчай арганізавана была ў Гайнай-цы блакада дарогі, а перед Асяродкамі Белавежскага парку сабрала-ся каля 1 500 жыхароў прыпушчанскіх мясцовасцей, якія выступілі з рашичым пратэстам супраць запланаванага са студзеня 2000 года пашырэння парку на ўсю пушчу. Калі міністр Антоні Такарчук заявіў, што вырашыў ужо па-шираць парк, у напрамку госця паля-целі сырья яйкі.

Блакада дарогі

Ужо з самай раніцы 14 сакавіка гайнавянне арганізавалі блакаду дарогі ў Белавежу і чакалі прыезд міністра, які не пакарыстаўся запрашэннем на сустрэчу ў Гайнай-цы доме культуры. Аднак першым на блакадзе з'явіўся намеснік міністра Януш Радзяўскі, які, спынены дэманстрантамі, пачаў раз-маўляць з імі. Людзі заяўлілі аб сваім рашичым пратэсце супраць пашырэння парку і пераконвалі віцэ-міністра, што трэба спыніць гэты працэс.

Маніфестацыя ў Белавежы

Яшчэ ў час блакады дарогі першыя аўтобусы адправіліся ў Белавежу на маніфестацыю, арганізаваную Пратэст-цыйным камітэтам Гайнай-цы зямлі. Найбольш аўтобусаў прыехала з Гайнай-цы, але на сваім транспарце і аўто-бусамі пачалі прыезджаць на маніфе-стацыю жыхары іншых мясцовасцей

Шматлюдная маніфестацыя чакае міністра.

Фота Войцеха ПАЦЭВІЧА

Міністр аховы асяроддзя Антоні Такарчук выказваеца за хуткае пашырэнне парку, а жыхары прыпушчанскіх мясцовасцей і іх самаўрады — супраць.

Рашучы пратэст

Аляксей МАРОЗ

Гайнай-цы павета. Першай асобай, з якой спаткаліся жыхары Гайнай-цы, зноў быў віцэ-міністр Януш Радзяўскі. Пераконваў ён сабранных у неабходнасці пашырэння парку, але мала хто яго слухаў. Шматлюдная маніфес-тацыя перайшла пасля пад будынек Асяродка адукациі і тут чакала пры-ездзу міністра Антонія Такарчука. Саб-раныя трymalі плакаты з лозунгамі: „Дазвольце нам жыць”, „Варшава ви-ша, пушча наша”, „Не адбрайце нам пушчы, хлеба”. Асабліва вылучаліся два лозунгі, якія сведчылі, што яшчэ жывуць тут беларусы. Транспаранты з беларускімі надпісамі „Пушча нам карміцелькай” і „Адсюль наш род. Мы хочам тут жыць і працаваць надалей” трymalі белліцісты. Арганізаторы пратэсту не скрывалі задавальнення, што змаглі сабраць каля паўтары ты-сячы людзей. У галоўным быў гэта лю-дзі, якія спонтанна прыехалі запратэ-ставаць перад міністрам супраць па-ширэння парку. Калі да дэманстран-таў выйшаў віцэ-міністр Януш Радзяўскі, паявілася экалагічная тачка, якая мела паказаць рашичасць людзей. Саб-раныя аднак чакалі, што скажа міністр Антоні Такарчук, які крыху спазніўся. Присутнія не заўважылі нават, калі бакавымі дзвярыма ўвайшоў ён у Ася-родак адукациі.

На просьбу і заклікі ўдзельнікаў маніфестацыі міністр выйшаў на непра-дугледжанае раней спатканне. Аднак яго размова была кароткай. Калі мі-ністр Антоні Такарчук заявіў, што вы-рашыў ужо пшираць парк, у яго бок паляцелі сырья яйкі, якія патрапілі не толькі ў міністра, але і ў яго намесніка,

[працяг 3]

Стан беларускай нацыі і дзяржавы

Адразу пасля абыякчэння незалеж-насці Рэспублікі Беларусь адбыўся інтэн-сіўны працэс нацыянальнага адраджэн-ня, які, аднак, з часу пераўтварэння Бе-ларусі ў прэзідэнцкую дзяржаву пачаў пад кіраўніцтвам усіх уладных структур моцна затарможвацца. У выніку закры-лася большасць беларускамоўных школ, класаў і садкоў, вельмі мала ка-рыстаюцца беларускай мовай у ВНУ...

[заява 4]

Мікола Ермаловіч

Нягледзячы на пажылы ўзрост 79 га-доў, Мікола Ермаловіч падрыхтаваў да друку кніжку „Беларуская дзяржава — Вялікае княства Літоўскага”. Памясціў у ёй усё, што дагэтуль напрацаваў ад пачатку Вялікага княства да падзелаў Рэчы Паспалітай. Гэтыя падзелы ўва-жай кантролем беларускай дзяржавы і пачаткам расійскай акупацыі.

[упамін 4]

Рэабілітацыя

Хведара Ільяшэвіча

Аказаўлася, што ўся беларуская дзейнасць Х. Ільяшэвіча (навуковая, грамадская і палітычная) стала непа-трэбнай і на дадатак яе аплявалі ў беларускім тыднёвіку ў Польскай Народ-най Рэспубліцы. Ці ж нармальная мог-то ўспрыніць свядомы беларус, які, мабыць, памятаў яшчэ Х. Ільяшэвіча з даваеннага ці ваеннага перыяду?

[вяртанне 5]

Найболы

цешиліся лаўрэаты

Фінал VI Алімпіяды беларускай мовы адбыўся 6 сакавіка 2000 года ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларус-кай мовай навучання ў Бельску-Пад-ляшскім. Прыняў у ім удзел 21 ліцэ-іст. Пераможцамі сталі пяць вучняў гайнай-цы і двух бельскага белліцэ-яў. Першае месца заняла Галена Сі-дэвіч з Бельска-Падляшскага.

[алімпіяды 5]

Здымкі-сведкі

Жыхары Бялкоў многа разоў выяз-джалі фурманкамі на грамадскія пачы-ны калі вёскі Анцуты, дзе будавала-ся дарога з Заблудава ў Нарву. Ва ўзнагароду завезлі іх на грузавіку на экспкурсію ў Храбалы Бельскай гміны, каб пабачыць як жыве авангард сацы-ялістычнай гаспадаркі — члены та-машняга РСП (калгаса). Здымкі таго часу захоўваюцца ў хатнім архіве.

[мінулае 10]

[працяг 2]

Беларусь — беларусы

Ці пакажа Лукашэнка свету „кузькину мать”

Беларусь рыхтуеца вярнуць ядзерныя ракеты. Такую сенсацыйную вестку са спасылкай на крыніцу, блізкую кіраўніцтву Беларусі, 7 сакавіка зрабілі „Новыя известія”. Так, паводле інфармацыі расійскай газеты, паміж Москвой і Мінскам ужо дасягнута дамоўленасць на гэты конт, якая можа быць замацавана сакрэтным пратаколам. Прычым ракеты могуць аказацца на тэрыторыі Беларусі ўжо ў гэтым годзе. Па меркаванні выдання, на гэта ўказвае таксама нядайная заява Аляксандра Лукашэнкі, які сказаў, што Расія гатова, у выпадку неабходнасці, абараніць Беларусь пры дапамозе ядзернай зброі. Падобныя заявы могуць аказацца не чым іншым, як зандзіроўкай грунту.

„Новыя известія” мяркуюць, што ў Беларусі будуць дысласцыравацца маўльныя ракетныя комплексы і авіяцыя стратэгічных бамбардзіроўшчыкаў. Месцамі базіравання астатніх называюцца аэрадромы ў Быхаве, Бабруйску, Баранавічах і Мачулішчах, бо менавіта там знаходзіліся палкі і штабы дзвюх авіядывізій стратэгічных бамбардзіроўшчыкаў.

За каментарыем „Белорусская деловая газета” звярнулася непасрэдна да аўтара публікацыі — уласнага карэспандэнта „Новых известий” Аляксандра Старыкевіча.

— Аляксандр, у якой меры можна даваць прадпісанія гэтай інфармацыі?

— У такіх выпадках, канешне, узнікае пытанне аб ступені верагоднасці. Аднак, калі я гэту інфармацыю апублікаваў, значыць, маю аснову меркаваць аб яе прадпісаніях. Натуральна, я не назуву сваю крыніцу. Я магу толькі паведаміць адпаведным службам, каб яны дарма не трапілі сілы, што не буду ні спатыкацца, ні тэлефанавацца гэтаму чалавеку мінімум паўгода. Крыніцы трэба ахоўваць.

— Ты пішаш, што нейкая падрыхтоўка вядзеца ў Мачулішчах і Быхаве. Ці гэта інфармацыя паходзіць ад тваёй крыніцы, ці ты сам нешта бачыў?

— Гэта вынік уласнага расследавання, якое ўкосна пацвердзіла гэту інфармацыю, якую расказала мне, скажам так,

першасная крыніца. Быць там я не мог, паколькі аб'ект — звышсакрэтны. Але інфармацыя атрымана менавіта адтуль.

— Ты паведамляеш аб tym, што расійскі генералітэт мае намер дружыць з Аляксандрам Лукашэнкам, прычым дружыць супраць Пуціна, паколькі армія не прымае ўзвышэння чэкістай. Гэта толькі згадка?

— Гэта яшчэ не дружба, але прадпісанія да яе. Візіт у Мінск галавы Каракаева-Чаркесіі генерала Сямёна не быў выпадковым. Зараз бакі, вульгарна кажучы, абнюхаюць адзін аднаго і прыгладаюцца. Аднак, відаць зацікаўленасць абодвух бакоў.

— Ці мяркуеш развіваць тэму?

— Я мяркую і надалей цікавіца гэтаі тэмай. Але думаю, што цяпер яе будуць развіваць афіцыйныя органы, якія, канешне ж, заяўляюць, што ўсё гэта зласлівія інсінуаціі і спроба кінуць цену на наш светлы пляценъ. Гэта іх работа. Апрача таго, я не выключаю, што афіцыйны Мінск можа прытартмазіць працэс. Аднак калі ў бліжэйшы час ніякай адэватнай палітычнай рэакцыі не будзе, значыць, у хуткім часе гэты план ўсё-такі будзе выконвацца. І тады спатрабіцца намнога больш намаганняў дзеля таго, каб учыніць Беларусь бяз'ядзернай дзяржавай.

Белорусская деловая газета
№ 732, 11.03.2000 г.

Саюз „зайчыка” і рубля пад сумненнем

Працэс станаўлення валютнага саюза Pacіі і Беларусі спыніўся ў сваёй нулявой фазе. Нядайні візіт старшыні Цэнтральнага банка Pacіі Віктора Герашчанкі ў Мінск не прынёс кансенсусу па пытанні эмісійнага цэнтра. Мінск, згаджаючыся на расійскі рубель у якасці адзінай валюты, прапануе надаць эмісійнаму цэнтру „падвойны” статус. На думку беларусаў, гэты фінансавы орган павінны складаць быццам бы два „філіялы” — адзін распаложаны ў Москве, другі — у Мінску. Гэта да зволіла б беларускаму кіраўніцтву захаваць кантроль над фінансамі.

Расія варыянт падвойнага статуса зусім не падабаецца. Москва настайвае на адным цэнтры, які размяшчаўся б у расійскай сталіцы. Беларускі банк схільны вырашыць эканамічныя пытанні ўключэннем друкарскага станка. У Москве гэта ведаюць і хацелі б адразу перасекчы эмісійныя імправізацыі Нацыянальнага банка. А пры суіснаванні банкаўскага „двойніка” зрабіць гэта будзе надта цяжка або зусім немагчыма. Дадатковыя складанасці Pacіі зусім непатрэбны. Ёй і так давядзеца не толькі ўвесці ў абарачэнне свой рубель на тэрыторыі саюзніка, але і ўкласці немалыя сродкі для ўраўнавання фінансавых пляцовак дзвюх краін. У першую чаргу Pacіі трэба будзе „пагасіць” шугаючу інфляцыю, паспяхова пераадолеўшую ў мінулым годзе адзнаку 351%. У Pacіі, прыгадаем, інфляцыя ў 1999 г. склала 36,5% і працягвае зніжацца.

Паводле незалежных экспертаў, для стабілізацыі беларускай валюты патрэ-

ба як мінімум 350-400 млн. долараў. Цяпер запас Нацбанка дасягае трохі больш за 50 млн. долараў. Гэтага яўна малы, і менавіта таму ў апошні час дзяржаўны банк Беларусі праводзіць герайчныя намаганні з мэтай напоўніць валютныя запасы краіны. За крэдытам Нацбанк звярнуўся, натуральна, у Pacію. Першая спроба атрымаць стабілізацыйную пазыку не атрымалася. Расійскія банкіры нядрэнна разбіраюцца ў эканамічным самаадчуванні Беларусі і даволі скептычна паставіліся да прапанаваных пад крэдыт урадавых гарантый. Няўдача не зблітэжыла Нацбанка. Мінск распачаў яшчэ адну спробу атрымаць гроши — аб'яўлена, што да 1 мая будуць выпушчаныя вэксалі на агульную суму 50 млн. долараў (мінімальная вартасць вэксалаў — 100 тыс. долараў). Гэтыя каштоўныя паперы, сказаў у Нацбанку, „запрапануюць купіць таксама вялікім расійскім банкам”. Паводле атрыманых інфармацый, на гэты раз не выключаецца, што ў далейшым вэксалі можна будзе абмяніць на акцыі некаторых прадпрыемстваў (магчыма, нафтаперапрацоўчых заводаў), на акцыяніраванне якіх беларускія ўлады толькі што рашаюцца. Ва ўсялякім выпадку, менавіта такіх гарантый чакаюць ад Мінска патэнцыяльныя крэдыторы.

Святлана КАРПЕНКАВА,
карэспандэнт „Ізвестій” у Мінску,
спецыяльна для „Эксперта”
Эксперт № 10 (221),
18 сакавіка 2000 г.

Паведамленне

Міжнародная грамадская арганізацыя Згуртаванне беларусаў свету „Бацькаўшчына” інфармуе, што наша арганізацыя паспяхова прайшла дзяржаўную перарэгістрацыю і зараз мы працягваем працу на беларускай ніве.

Паведамляем вам, што ў сувязі з адездам у Чэхію старшыні Рады МГА ЗБС „Бацькаўшчына” Г. І. Сурмачу кіраўніцтве „Бацькаўшчыны” прайшлі адпаведныя змены: выконваць абавязкі старшыні управы прызначаны Валерый Герасімаў, які да гэтага часу з'яўляўся намеснікам старшыні Рады па арганізацыйных пытаннях, прынятых на працу ў „Бацькаўшчыну” на пасаду выканавчага дырэктара Шагулін Алег Іванавіч. Шагулін — адзін з заснавальнікаў Таварыства беларускай мовы і актыўны дзеяч адраджэнскага руху.

Дадаткова паведамляем вам, што Управа МГА ЗБС „Бацькаўшчына” прыняла план дзейнасці арганізацыі на 2000 г. Згодна з гэтым планам кіраўніцтвам „Бацькаўшчыны” паставлена задача на развіццё больш цеснага супрацоўніцтва і контактаў з беларускай дыяспарай у сферах культурнага і інфармацыйнага ўзаемаабмену, а таксама ў гуманітарных, культурна-асветных, выдавецкіх і іншых напрамках. У рамках гэтага плану „Бацькаўшчына” мяркуе правесці канферэнцыю „Культура беларускага замежжа” ў верасні 2000 г., таксама ў верасні нас чакае святочная дата — 10-годдзе Згуртавання белару-

саў свету „Бацькаўшчына”. Шаноўныя суродзічы, запрашаем вас прыняць удзел у гэтых мерапрыемствах.

Вельмі важным праграмам дзейнасці нашай арганізацыі з'яўляецца гуманітарны. У гэтым накірунку „Бацькаўшчына” ставіць перад сабой задачу кансалідаваць намаганні беларусаў і ўсіх тых, хто блізка прыме сучасныя праблемы Беларусі дзеля аказання гуманітарнай дапамогі нашай краіне. Справа ў тым, што за 15 гадоў, якія прайшлі пасля чарнобыльскай катастроfy, уся Беларусь ператварылася ў чарнобыльскую зону. Сёння беларусы проста пакінуты на выміранне, шпіталіям не хапае медыкаментаў, не гаворачы аб сучасным медыцынскім аўсталяванні, дзеці не атрымліваюць належнага экалагічна чыстага вітамінізаванага харчавання.

Паведамляем вам, што наша арганізацыя атрымала ліцэнзію на права займацца размеркаваннем гуманітарнай дапамогі і аздараўленнем дзеяц. Такім чынам, афіцыйных перашкодаў на гэтым шляху няма.

Просім усе пытанні, прапановы і пажаданні дасылаць у адresa нашай арганізацыі наступным тэлефонам: тэл./факс 220 93 51, 289 31 94, e-mail: mdf@lin-gvo.minsk.by

Прэзідэнт
МГА ЗБС „Бацькаўшчына”
Радзім ГАРЭЦКІ
Наш юрыдычны адresa: 220050 Мінск,
вул. Рэвалюцыйная, 15,
тэл./факс 289-31-94

„Марш Свабоды” прайшоў без эксцэсаў

15 сакавіка ў Мінску адбыўся „Марш Свабоды”. Розныя крыніцы падаюць розныя весткі пра колкоасць удзельнікаў шэсця і мітынгу. Беларуское тэлебачанне кажа пра трэх тысяч чалавек. Апазіцыя пра 50 тысяч. Сведкі і ўдзельнікі схіляюцца да 30 тысяч. Арганізатары акцыі планавалі вывесці на вуліцы беларускай сталіцы 100 тысяч чалавек. Няхай гэта ім і не ўдалося, але той факт, што дзесяткі тысяч людзей вечарам, у дрэннае надвор’е прынялі ўдзел у акцыі апазіцыі дазваляе меркаваць — „Вясна-2000” сапраўды можа быць „гарадчай”.

Удзельнікі „Маршу” збіralіся на плошчы Якуба Коласа. Тут ім раздаваліся наўмысна прыгатаваныя да акцыі стадоларавыя купюры, з аднаго боку на іх была выява агітацыйнай эмблемы „Маршу”, з другога надпіс „Удзельніку Маршу Свабоды-2”. Гэта быў адказ на пастаянныя сцвярджэнні Лукашэнкі, што апазіцыянеры атрымоўваюць

шэсць

дзясяткі тысяч чалавек. Тое, што „Марш Свабоды” скончыўся выступам рок-музыкантаў сведчыць — гэты вясной лідэры беларускай апазіцыі робяць галоўную стаўку на моладзь.

Зміцер КІСЕЛЬ

лі змагацца расійцы з палякамі. Вайну закончылі падзелам Беларусі. Беларусам асталася толькі ідэя сваёй дзяржавы і памяць пра вялікі палітычны жэст, выкананы 25 сакавіка 1918 г. Пра захаванне памяці дзесяткамі гадоў дбала эміграцыя. На Бацькаўшчыне ў акупацыйнай сістэме выраслі некалькі пакаленняў беларусаў, якіх пастаянна пазбаўлялі нацыянальной свядомасці і гістарычнай памяці, выхоўвалі ў чужой традыцыі, вучылі імперскага патрыятызму і пагарды для свае спадчыны. Амаль удалося забіць нацыю. Сталася аднак штосьці, чаго ніхто не мог прадбачыць. У 1991 годзе бел-чырвона-белы сцяг залунаў над будынкамі ўсіх дзяржаўных установ. Хаця пару гадоў пазней адзін з крамлёўскіх парабакаў, які ў 1994 годзе захапілі ўладу ў Беларусі, рваў яго перад камерамі тэлебачання, аднак задоўга лунаў ён над Мінскам, каб цяпер выкінуць яго з памяці беларусаў.

Яўген МІРАНОВІЧ

Дзень надзеі

[1 ♂ працяг]

ларускі Народ жыве і жыць будзе”. Камітэт аб'явіў узімкенне Беларускай Народнай Рэспублікі — у этнографічных межах. Камітэт быў таксама адзінай арганізацыяй, якую немцы прызнавалі прадстаўніцтвам мясцовага насельніцтва, яго аўтарытэт хутка ўзрастаў, а склад пашыраўся дзесяткамі новых грамадскіх і палітычных арганізацый. За іх згодай Камітэт перайменаваўся ў Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і 25 сакавіка аб'явіў незалежнасць БНР. Беларусы мелаў займаць тэрыторыю Віцебшчыны, Віленшчыны, Гродзеншчыны (з Беластокам), Смаленшчыны, Магілёўшчыны, Чарнігаўшчыны. Палессе немцы разам з Леніным берасцейскім дагаворам аддалі Украіне.

Год пазней немцы адышлі з Беларусі. За панаванне на гэты тэрыторыі пача-

Мікола Ермаловіч (1921-2000)

Не стала Міколы Ермаловіча. Быў ён з роду герояў-асілкаў, што самотна кідаюць выклік варожай навале. Гэты напаўсялыя пенсіянер без прафесійной гісторычнай адукацыі зрабіў больш для гісторычнай свядомасці беларусаў за цэлы легіён гісторыкаў.

Прафесійная гісторыкі да выскачкаў-аматараў звычайна ставяцца з не-павагай. Бываюць усё-такі аматары пепрад якім застаецца толькі зняць шапку. Такім аматарам быў паэт Іван Ласкоў, які прымусіў моваведаў і этнолагаў задумашца над наяўнасцю фінскага субстрату ў этнагенезе беларусаў; такім быў і Мікола Ермаловіч.

Ён закончыў літаратурны факультэт Мінскага педагогічнага інстытута адразу пасля вайны. Як здольнага навукоўца накіравалі яго ў аспірантуру, але ён адмовіўся пісаць дысертацию на тэму „Вобраз Сталіна ў беларускай літаратуры і фальклоры”. Уладкаваўся выкладчыкам літаратуры ў Наставніцкім інстытуце ў Маладзечне. У 1957 г. перайшоў на пенсію. Аформіўся ў таварыстве сляпых надомнікам і клей кардоннія каробкі.

Як пенсіянер мог нарэшце заняцца адказам на пытанне, якое здаўна не давала яму спакою: ці была літоўская за-ваёва Беларусі?

Адказам была праца „Па слядах аднаго міра”, у якой Ермаловіч даказвае, што ніякай заваёвы не было, летапісная Літва знаходзілася на Заходнім Беларусі, а Міndoўг дзеянічаў у інтэрэсе Наваградка. Тэзісы гэтай працы аўтар здолеў надрукаваць у артыкулах на пераломе 60/70-х гадоў. Усё-такі выдаць „крамольную” працу як кніжку ўлады адмовіліся. Пад канспіратыўным крыптанімам „Сто старонак” праца хадзіла з рук у рукі, размнажалася ў машынапісах, фота- і ксеракопіях. І так два дзесяцігоддзі.

У тыя гады Мікола Ермаловіч амаль штодзённа ездзіў электрычкай з Маладзечна ў Мінск і збіраў матэрыялы да сваёй фундаментальнай працы „Старажытная Беларусь”. Кніжка праляжала ў шуфлядзе чатыры гады пасля напісання — зноў не хацелі ці не адважваліся яе выдаць.

Аўтар „Старажытной Беларусі” паказаў, што беларуская дзяржаўнасць мае больш за тысячу гадоў традыцій. Вылучыў два першыя перыяды: полац-

кі і наваградскі. Паводле яго, у Полацкай зямлі сфармаваўся адзін з „прататыпаў” беларуса — палаchanін, так як у тураўскай — паляшук, а ў наваградскай — ліцвін.

Падобныя канцэпцыі распрацоўваліся беларускімі гісторыкамі на эміграцыі Міколам Панцэвічам, Янам Станкевічам і Паўлам Урбанам. Тым не менш Ермаловіч да сваіх меркаванняў прыйшоў самастойна — ад Захаду Беларусь аддзяляла жалезнай заслона. Ермаловіч быў на месцы; да таго стварыў найбольш развітую і аргументаваную канцэпцыю. Шырокія колы чытачоў пачалі знаёміцца з ёй з канца 80-х гадоў. У 1989 годзе выйшла кнішка „Па слядах аднаго міфа”, у 1990 г. — „Старажытная Беларусь”, у 1994 г. — „Старажытная Беларусь: Віленскі перыяд”. Кніжкі Ермаловіча хутка сталі агульнавядомымі. Дакараў калісь паят беларускі народ, што „сляпы, быццам крот”. Беларусы ўбачылі сваю даўнюю гісторыю вачыма Ермаловіча, як быццам трэба было ягоных тоўстых лінзай, каб суродзічы перамаглі сваю гісторычную слепату.

Асабіста шмат у чым не згаджаюся з Ермаловічам. Уважаю, што памылкова вызначыў месцазнаходжанне летапіснай Літвы і наогул недацэнтава ролю літоўцаў (паводле сённяшняга разумення гэтай назвы) у стварэнні Вялікага княства Літоўскага, асабліва з часоў Гедыміна. Я сам не назваў бы Вялікага княства Літоўскага беларускай дзяржавай. Тым не менш Ермаловіч натхніў беларускіх гісторыкаў узнавіць дыскусію над пачаткамі ды існасцю Вялікага княства. Ужо відаць, як трэскаюцца стэрэотыпы, навязаныя беларусам расійскім, польскім і літоўскім гісторыкамі.

Нягледзячы на важнасць пытання пачатка Вялікага княства Літоўскага, ці не большым дасягненнем Ермаловіча з'яўляецца яго асвятленне полацкага перыяду ў гісторыі Беларусі. Тут Ермаловіч поўнасцю пачынальнік, бо ніхто да яго падобнай працы не напісаў. Пад пяром аўтара „Старажытнай Беларусі” ўпершыню наш край, хаяці падзелены ў той час на шматлікі землі, пайстает як адвечная цэласць. Таму і так ненавідзелі Ермаловіча савецкія, расійскія і тубыльчыя прыхільнікі „стара-жытна-рускай народнасці”.

Нягледзячы на пажылы ўзрост 79 гадоў, Мікола Ермаловіч падрыхтаваў да друку кніжку „Беларуская дзяржава — Вялікае княства Літоўскае”. Памяці ў ёй усё, што дагэтуль напрацаваў ад пачатку Вялікага княства да падзелаў Рэчы Паспалітай. Гэтыя падзелы ўважаю канцом беларускай дзяржаўнасці і пачаткам расійскай акупациі.

Апошній сваёй кніжкі ўжо аўтару не пабачыць. Вечарам 4 сакавіка Мікола Ермаловіч папаў пад машыну на пешаходным праходзе на адной з мінскіх вуліц. Памёр на другі дзень. Засталіся з намі яго кніжкі. Яны не згінуць.

Алег ЛАТЫШОНАК

Кузня

У растрэсенай Кузні
ледзь тлее агонь.
Ржавее кавадла,
прыціхлі мяхі.
А Кузня стаіць,
хоць яна ўжо даўно
рэлікт мінулай эпохі.
Каваль абы-як
у горан устраміў
дэшталь замаруджсанай коўкі,
а вочы — у гару,
у гнілія дылі.

Гнілая і падмуроўка.
Усё валицца з рук.
Ні грошай табе,
ні карысці каму —
хоць кладавісць ў труну.
— Ды што вы плач узнялі?
Кузню
трэба ўзнімаць з зямлі!
— А як за справу браца?
З кім і за што?
На мове якой
заахвоціць да працы?
Хацелі б адны,
каб з Захаду хто...

Стан беларускай нацыі і дзяржавы

(заява)

Міжнароднае грамадскае аб'яднанне Згуртаванне беларусаў свету „Бацькаўшчына” як культурна-асветніцкае ўтварэнне вельмі занепакоена сучасным становішчам з беларускай мовай, развіццем беларускай культуры, выхавання і адукацыі, ходам нацыянальнага адраджэння, захаваннем беларускай нацыі. Адразу пасля абвяшчэння незалежнасці Рэспублікі Беларусь адбыўся інтэнсіўны працэс нацыянальнага адраджэння, які, аднак, з часу пераутварэння Беларусі ў прэзідэнцкую дзяржаву пачаў пад кіраўніцтвам усіх уладных структур мнона затармозівацца. У выніку закрылася большасць беларускамоўных школ, класаў і садкоў, вельмі мала карыстаючая беларускай мовай у вышэйшых навучальных установах, амаль зусім выкінута беларуская мова з урадавых, заканадаўчых, навуковых і іншых установ. Не выконваецца не толькі закон аб дзяржаўнасці беларускай мовы, але нават і так званае „двойхмоўе”. Змяншаючы аздінкі і тыражы беларускамоўных кніг, газет, часопісаў. СМІ (у тым ліку найбольш сярод іх упłyvовыя — тэлебачанне, радыё) ўсё больш пераходзяць на рускую мову і расійскую тэматыку. Документацыя і аблугоўванне ва ўсіх грамадскіх установах, уключаючы пошту, магазіны, паліклінікі і іншыя, вядзенца амаль выключна на рускай мове.

Нягледзячы на такую магутную палітыку русіфікацыі, апошні перапіс насельніцтва, які, дарэчы, таксама праводзіўся пад русіфікаторскім націскам, паказаў, што беларусам сябе лічаць 81,2% (у 1989 г. — 77,9%) насельніцтва, мову сваёй нацыянальнай нацыі назвалі роднай амаль 82% (у 1989 г. — 78%), на мове сваёй нацыянальнай нацыі размаўляюць дома 45% насельніцтва, а на беларускай мове звычайна размаўляюць дома 37% насельніцтва. Гэта сведчыць аб тым, што значная колькасць насельніцтва краіны хоча жыць у самастойнай дзяржаве Беларусі з беларускай мовай і нацыянальнай культурай.

Як вядома, вытокі беларускай дзяржаўнасці ўзыходзяць да Полацкага княства, а гэта значыць, што яна мае больш за 1000-гадовую гісторыю. У Вялікім княстве Літоўскім — вытокі фарміравання ўсіх яе асновавытворных элементаў і толькі з інкарпарацыяй у склад Расійскай імперыі беларускі народ страдаў сваю дзяржаўнасць. Але не забыўся аб тым, раз-пораз спрабуючы яе аднавіць, адрадзіць — на пачатку ХХ стагоддзя 25 сакавіка 1918 года ў выглядзе Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР), а 1 студзеня 1919 г. — БССР. Абедзве Рэспублікі ўвасобілі сабой не больш чым вонкавыя дзяржаваўтварэнні. У 1991 годзе, нарэшце, паўсталі суверэнная незалежная Беларусь. Як верылася, як марылася — на заўжды, навякі...

Задушэнне БНР і псеўдадзяржаўнае існаванне БССР у складзе СССР сваімі наступствамі мелі фізічнае знішчэнне і высылку за межы Беларусі беларускай нацыянальнай эліты і заможнага сялянства. Захаванне на дзяржаўным узроўні ўнутра-

най міграцыі ў СССР з эканамічных і іда-лагічных мэтаў прывяло да таго, што значная частка нацыі апынулася за межамі Беларусі ў краінах Балты, Казахстане, Расіі і іншых рэгіёнах. Без адпаведнага забеспячэння культурна-нацыянальных патраб такая палітыка прывяла да масавай дэнацыяналізацыі і русіфікацыі беларусаў-мігрантаў і іх сённяшняга сацыяльна-дыскамфорту ў новаствораных постпера-рудовачных краінах былога СССР. Не меншая колькасць беларусаў аказалася ў іншых краінах свету, балюча адчуваючы адарванасць ад сваёй маці-Беларусі.

Тое, што ў апошнія гады ўлады Беларусі прыкладаюць усе намаганні, каб аб'яднаць нашу краіну з Расіяй у адну дзяржаву, выклікае вялікі непакой, бо ў выніку можа быць зноў згублена незалежнасць Беларусі, паступова пахавана беларуская мова, нацыянальная культура, а народ беларускі поўнасцю асімілюеца. Калі гаварыць аб сапраўднай незалежнасці Беларусі ў аднай дзяржаве — імперыі Усёх Русі, дык гэта проста абсурд. Не можа адзінай дзяржава складацца з незалежных дзяржав — вялікая цалкам паглына меншую. Трэба зразумець, што з усіх бакоў (асабліва палітычнага) і Расіі, і Беларусі больш выгадна, каб абедзве краіны захоўвалі незалежнасць і выступілі на міжнароднай арэне не як адна дзяржава, а як дзве дружалюбныя суседкі, якія ў галоўных напрамках дзейнасці падтрымліваюць адна другую. Будзе і „калідор” у Еўропу для Расіі, і энергетичны партнёр для Беларусі, бо эканамічныя, гандлёвые, культурныя і іншыя ўсебаковыя зносіны (у тым ліку і паездкі да родных з адной краіны ў другую і г.д.) не перашкаджае нікто паспяхова развіваць і цяпер — без той чиста палітычнай гульні, якая праводзіцца. Спасылка на аб'яднанне краін Еўропы недарэчная, бо яно там робіцца зусім на іншых падставах. Няхай жывуць дзве незалежныя дэмакратычныя дружалюбныя дзяржавы — вялікая Расія і вольная Беларусь!

Знішчэнне незалежнай Беларусі на палітычнай карце непазбежна прывядзе да паслаблення, а затым і заняпаду беларускай прысутнасці ў свеце, паскарэння асіміляціў і дэнацыяналізаціў замежных супайчынікаў, спынення кансалідацыі беларусаў як нацыянальнага і культурнага цэлага. Толькі самастойная Беларусь у стане стварыць умовы для захавання беларускай этнічнай супольнасці ў розных краінах: традыцый, мовы і літаратуры свайго народа, умацавання повязі суродзічаў з гісторычнай Бацькаўшчынай.

Для Беларусі, зыходзячы з гісторычных традыцый, так і з сучасных абставін, пры разумнай палітыцы няма дылемы, з кім ісці ў XXI стагоддзе — з Захадам ці з Усходам. І з Захадам, і з Усходам, а таксама з краінамі Поўначы і Поўдня. Толькі так можна злучыць вырашэнне складаных задач, што засталіся ад мінулага, з вырашэннем задач наспелых дэмакратычных пера-утварэнняў. На карысць людзям, на карысць Беларусі — вольнай і заможнай!

Управа МГА ЗБС „Бацькаўшчына”

Другія —
з Усходу чакаюць арацый.
— А можа
давайце, браткі кавалі,
збярэмся,
і ўраз талакою
растрэсну Кузню ўзнімем,
раздуем мяхі,
ды станем за коўку гарою.
Усенька,
што ўпала не з нашай віны,
падымем.
Наш грэх,
што доўга маўчалі.

Вядома, было —
цивіны
кавалёў наядадданых знічалі.
Не тая пара,
не той ужо час,
думаць
на-новаму трэба.
Спакойна,
разумна,
у згодзе з сабой —
у Кузню,
на месца сваё,
пад купал супольнага неба.
Алена АНІШЭЎСКАЯ

Рэабілітацыя Хведара Ільшэвіча

Я не знаю — чаму я павінен
Сэрца ў вершах паліць без адчаю.
Адно цешыць мяне, што ў Краіне
Я не першы ў песнях згараю...
(Х. Ільшэвіч, Захварбаваныя

вершины, Вільня 1936)

Разглядаючы падшыўку „Нівы” за 1964 год патрапіла я на цыкл паклённіцкіх артыкулаў Аляксандра Амільянавіча пра Хведара Ільшэвіча п.з. „Дарога зрады”. У чатырох адрэзках аўтар вылівае памы на „кліку зраднікаў”, якая была згуртавана вакол Х. Ільшэвіча. Паводле А. Амільянавіча, „мелі тое супольнае з беларусамі, што нарадзіліся беларусамі і па-беларуску гаварылі. І гэта ўсё”. Прымяняліся эпітэты: фашыст, зграя, шпён абверы, супрацоўнік гестапа, арганізатар і духоўны правадыр беларускага фашысцкага руху на Беласточчыне. Аўтар поўнасцю абвінавачвае „дзядзьку Хведара” ва ўсіх фашысцкіх злачынствах на Беласточчыне. Побач са здымкамі Х. Ільшэвіча — здымкі спаленага Райска і магіла 483 расстраляных гітлерайцамі ў Белавежы. Падумашь толькі, і ўсё гэта ў беларускай „Ніве” напісаны. Даследуючы біяграфію Х. Ільшэвіча, прыйшлося начытацца яго вершаў і апавяданняў, таксама з „Новай дарогі”. Нічога там, акрамя літаратуры і на дадатак „нацыянальнай” па змесце, антыбеларускага няма. Дарэчы, як мог быць антыбеларускім той, хто за „Беларуссю свету не бачыў”, як да сёння ўспамінае сям’я.

Аказалася, што ўся беларуская дзеянасць Х. Ільшэвіча (навуковая, грамадская і палітычна) стала непатрэбнай і на дадатак яе аплювалі ў беларускім тыднёвіку ў Польскай Народнай Рэспубліцы. Ці ж нармальная мог тое ўспрыніць свядомы беларус, які, мабыць, памятаў яшчэ Х. Ільшэвіча з даваеннага ці ваеннага перыяду? Публікацыя ў „Ніве” не выклікала дыскусіі ў абарону Х. Ільшэвіча. Хтосьці скажа: такія былі часы. Трэба было шукаць іншых герояў — людзей славы, звязаных з савецкай партызанкай і ідэалагічна адпавядаючых часам будовы сацыялізму.

У адносінах да Х. Ільшэвіча маєм дачыненне са своеасаблівым парадоксам. Як выпускнік гістарычнага факультета Універсітета Стэфана Бато-

ры ў Вільні і настаўнік Віленскай беларускай гімназіі быў звольнены з працы польскімі асветнымі ўладамі за „комунізујучыя врлы” на гімназічную моладзь.

Інтэлігент з немалым творчым багажом: зборнікі вершаў „Веснапесні” (Вільня 1929), „Зорным шляхам” (Вільня 1932), „Захварбаваныя вершы” (Вільня 1936), крытычна-літаратурны нарыс „Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі). Жыццё і літаратурная творчасць” (Вільня 1933) і навуковая праца „Drukarnia domu Mamoniczów w Wilnie (1575-1622)” (Wilno 1938), быў недаспадобы польскім уладам. Таму і прыйшлося займацца вырошчваннем зёлак у жончынных падбеластоцкіх Тапалянах. 1939 год даў Х. Ільшэвічу надзею на ўзрэз

лей працаў для Беларусі”. Дапамог м.ін. і Масею Сяднёву і сям’і Алены Анішэўскай.

Здаецца, зараз надышоў ужо час, каб належна ацаніць ролю Хведара Ільшэвіча ў беларускім руху — і на года, дарэчы, добрая — 90-годдзе з дня нараджэння. Калі б лёс не склаўся так трагічна, можа дачакаў бы прыгожага юблею, так як ягоны сябры Барыс Кіт ці сястра Ніна, якой зараз ужо 94 гады. Не меў шчасця, за Беларусь прыйшлося заплаціць жыщём ноччу з 6 на 7 лістапада 1948 года ў Нямеччыне (у літаратурны спатыкаюцца гэтыя дзве даты — 6 і 7 лістапада як дзень смерці).

Захацелася і мне ўвекавечыць памяць Хведара Ільшэвіча ў „Ніве” з на-

Хор пры Беларускім аб'яднанні ў Беластоку; усярэдзіне сядзіць Змітрок Арлоў. *Хто ведае астматічных удзельнікаў хору?*

у будаванні Беларусі. Гаварыў: „трэба нам цаглінку да цаглінкі сабіраць і будаваць беларускі дом”, нягледзячы на ўлады. Так яно было і за немцамі. Аднак нельга было пасля іх адыходу астацца на беластоцкай зямлі. Пропаганда грымела аб калабарацыяне беларускіх дзеячаў з гітлерайцамі. Чуць не ва ўсіх злачынствах фашыстаў на Беласточчыне абвінавачваліся Х. Ільшэвіч і яго „зграя”. Родная сястра Ніна, якая і зараз жыве ў Бельску-Падляшскім, успамінае, што ён „як мог памагаў людзям, і беларусам, і палякам, да-

годы дня нараджэння. Пасля біяграфічнага артыкула ў „Białoruskich Zeszytach Historycznych” (1999, z. 11) і ўспамінаў пра яго ў „Czasopisie” (1999, nr 3) яшчэ раз разгарнула ўсе матэрыялы пра Хведара Ільшэвіча: успаміны, здымкі, дакументы. Аказалася, што амаль усюды як дату нараджэння падаецца 17 сакавіка 1910 г.: „Энцыклапедыя гісторыі Беларусі” (т. 3, с. 481), зборнік эмігранцкай паэзіі „Туга па радзіме” (Мінск 1992, с. 209), „А часу больш чым вечнасць” (Мінск 1995, с. 116). Шматлікія публікацыі-успамі-

чэўскі не скрываў радасці, што павышаецца ўзровень падрыхтоўкі вучняў і расце прэстыж самой алімпіяды (адзінай з ліку нацменскіх моў).

Максімальну колькасць ста балаў атрымала бельская белліцэйстка Галена Сідэвіч, якую рыхтавала настаўніца Анна Бжазоўская. Старшыня журы прафесар Аляксандр Баршчэўскі адзначыў, што лаўрэатка цікава і ўсебакова з радасцю, а дзе трэба і са смуткам, рассказала пра творчасць Францішка Багушэвіча. Спадарыня Валянціна Бабулевіч заявіла, што ў пісьмовай працы Галена Сідэвіч прадставіла ўласныя цікавыя назіранні, ўсебакова харектарызуючы паэму „Новая зямля”. Другое месца (з дзевяноста восьмю баламі) заняла Агнешка Галімская з Гайнайкі, якую рыхтаваў яе выхавацель Ян Карчэўскі. Камісія спадабаўся яе адказ на тэму Францішка Скарны — пісьмовая праца пра паэму Якуба Коласа. На трэцім месцы (з дзевяноста трыма баламі) апынулася Кацярына Мартынюк з Гайнайкі, якую рыхтавала Вольга Сянкевіч. Чацвёртае месца занялі троє вучняў (з дзевяноста двума

Гімназіст Хведар Ільшэвіч.

ны пра Х. Ільшэвіча падаюць гэтую дату таксама, пачынаючы з артыкула Юркі Віцьбіча „Памяці пасты і змагара”, надрукаванага ў „Беларускай трыбуне” ў лістападзе 1953 г., канчаячы на адной з апошніх публікаций Сяргея Ёрша „Вяртанне БНП” (Менск — Слонім 1998, с. 94). Паўтарыла і я гэтую дату ў біяграфічным артыкуле пра Хведара Ільшэвіча. І задумала ў сакавіку рэабілітаваць яго ў „Ніве”. Вярнуць яму належнае на старонках „Нівы”, якая 36 гадоў таму так яго апаганіла, што некаторыя па сённяшні дзень баяцца яго ўспамінаць, хая жывуць у Беластоку.

І што аказалася? Хведар Ільшэвіч у сапраўднасці нарадзіўся не 17 сакавіка, а 17 лютага 1910 г., такая дата нараджэння стаіць у дакументах: на атэстаце сталасці ад 1930 г. і на дыпломе настаўніка сярэдніх школ ад 1937 г. Гэтую дату падае таксама блізкі сябры Х. Ільшэвіча Святаслаў Коўш у працы „Беларускі Лягер у Ватэнштэт” (ЗША, 1981, с. 85). Паколькі ўспомненныя дакументы захаваліся, трэба даць ім веру, а не ўспамінам трэціх асоб. Дарэчы, гэтая дата, 17 лютага, прайдападобна абазначае стary стыль (па-новым было б 2 сакавіка).

Дзеля гістарычнай праіды трэба гэта выправіць: так як і па-сапраўднаму зірнуць на жыщё і дзейнасць Хведара Ільшэвіча.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Найбольш цешылісія лаўрэаты

Фінал VI Алімпіяды беларускай мовы адбыўся 6 сакавіка 2000 года ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім. Прыняў у ім удзел 21 ліцэіст. Пераможцамі сталі пяць вучняў гайнаўскага і двух бельскага белліцэяў. Першое месца заняла Галена Сідэвіч з Бельск-Падляшскага.

Вучням трэба было напісаць пісьмовую працу і адказаць вусна на пытанні, атрыманае шляхам жараб'ёўкі. Для пісьмовых прац прапанаваны былі дзве тэмы: „Новая зямля” Якуба Коласа, які ўнікальны беларускага сялянскага жыцця і „Мой любімі пісьменнік”. Вусны адказы тычыліся беларускай літаратуры і элементаў гісторыі. Амаль палова ўдзельнікаў алімпіяды рашылася пісаць пра паэму „Новая зямля”. Астатнія даказвалі, чаму любіць Якуба Коласа, Янку Купалу, Максіма Танка і Васіля Быкову.

Член журы Валянціна Бабулевіч падкрэсліла, што вучні намнога лепш пісалі чым адказвалі. Сярод

Найбольш радавалася Галена Сідэвіч (першая справа).

баламі): Анна Кардзюкевіч з Бельска (рыхтавала Зінаіда Дземянюк), Ілона Карпюк (апякун Вольга Сянкевіч) і Павел Бушко з Гайнайкі (апякун Ян Карчэўскі). У лік лаўрэатаў уключылі яшчэ Паўліну Байко з Гайнайкі з дзевяноста баламі (апякун Ян Карчэўскі).

Сярод лаўрэатаў толькі Павел Бушко і Анна Кардзюкевіч рашиліся не аналізаць твор Якуба Коласа. Павел Бушко пісаў пра Сержку Сокалава-Воюша, а Анна Кардзюкевіч — пра Васіля Быкова. Спадарыня Валянціна Бабулевіч звяртала ўвагу на цікавы стыль і выдатныя веды, якія паказала ў сваёй працы Анна Кардзюкевіч. Раскрываючы ўнутраны свет герояў твораў Васіля Быкова даказала яна, што цэńніць у творчасці вялікага пісьменніка і толькі нешматлікія памылкі панізілі аценку пісьмовай працы.

Віншуючы лаўрэатаў і фіналістаў прафесар Аляксандр Баршчэўскі запрасіў ўсіх ўдзельнікаў цэнтральных алімпіяд і іх апекуноў на завяршальнай ўрачыстасці Алімпіяды беларускай мовы, якія адбудуцца ў канцы мая г.г. у Мінску.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

— Ці разумееце па-беларуску? — запытаў на пачатку сустрэчы паэт.

— Та-а-а-ак! — пачуўся гучны адказ дашкольнікаў.

Віктар Швед у сваім жыцці праўёў за пайтary тыячы аўтарскіх сустрэч. 6 сакавіка г.г. паэт быў госцем навучэнцаў польска-беларускага Прадшколля № 14 у Беластоку. У пачатку дзеткі паслухалі пра жыццё і школьнага гады паэта. Пазней Віктар Швед чытаў свае вершы — на беларускай і польскай мовах. Дашкольнікі, у сваю чаргу, праспявалі аўтару песню „Мыш у смятане”.

— Эта мая першая сустрэча ў садку, — сказаў літаратар.

У Беластоку вельмі рэдка ладзяцца спатканні з беларускім аўтарамі. Раней Віктар Швед выступаў у ПШ № 4, дзе вучыцца яго дачушка Наталька ды ў ПШ № 11.

— Сустрэчы са школьнікамі гэта мая пасія, — кажа В. Швед.

Віктар Швед у прадшколлі

Віктар Швед з дашкольнікамі з Беластока.

Паэт нядайна быў у Орлі і ў Чыжах. Збіраеца таксама ў бельскую „тройку”. Неўзабаве пабачаць свет польскія пераклады падборкі вер-

шаў В. Шведа для дзяцей „Lata wiatr skrzydlaty” і „Smiech nie grzech”.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Мая Бацькаўшчына

Аднойчы мая бабуля расказала мне гісторыю вёскі Ляды — ад чаго яна паўсталі і пра людзей, якія ў ёй жылі. Назва вёскі ўзнікла ад Лядской пушчы, якая цягнулася аж па Белавежскую пушчу. Непадалёк у лесе, які ацалеў з пушчы, ляжыць камень, дзе некалькі дзесяткаў гадоў таму выкапалі людскія косці, крышталльныя кілішкі і шклянкі. Бабуля расказала яшчэ, што яе бацька быў у той час солтысам і забраў тывя кілішкі да сябе дахаты. Былі б яны яшчэ і па сённяшні дзень, калі бы яго хата не згарэла. Калісьці ў Лядах быў таксама пан, за якім бегла 40 сабак, калі той ехаў цераз вёску.

Міра ЗАБРОЦКАЯ
„Без загалоўка”

Вясёлы куточак

Мама гаворыць дачушцы:

— Ці ведаеш, што дзеецца з малымі дзяўчынкамі, якія не хочуць есці абеду?

— Ведаю, — кажа малая. — У іх зграбная фігура і як манекеншчыцы яны зарабляюць вялікія гроши.

* * *

Адкажы на пыткынне:

— Хто гэта такі? Зялёны, сядзіць пад дрэвам і храпе?

— Пан гаёвы пасля зарплаты.

— Добра.

— А хто гэта? Зялёны, сядзіць пад дрэвам і плача?

— Пан ляснік, ад якога ўцёк сабака. Ляснік не ведае як вярнуцца дахаты.

Паўліна КЕНДЫСЬ, Паўліна ПЕТРУЧУК, Паўліна КАРЗУНОВІЧ,
Анна ЯКІМЮК

Адна гімназія

У Чыжоўскай гміне ўзнікла гімназія, якая працуе з 1 верасня 1999 г. У гімназіі два класы — „а” і „б”, па 15 і 12 вучняў. Навука там працягваеца трох гады. Дырэктарам гімназіі з'яўляецца Міраслаў Пяткевіч, выхавацелькай „а” класа — Марыёла Падсядлік, а „б” — Надзея Карчэўская. „А” клас знаходзіцца ў Чыжах, а „б” — у Кленіках. Чыжоўскія і кленіцкія гімназісты сустракаюцца ў камп'ютэрнай зале, якая знаходзіцца ў Чыжах.

Міра ЗАБРОЦКАЯ
„Без загалоўка”

Польска-беларуская крыжаванка № 13

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

►		Bażant	Waga	Wilk	▼	Bank Warna	▼
Jad	Rumianek	Radio	▼	Most	►		
Rze- czownik	►		▼			book	
Łasica	►						
Kokarda						As	book
►					►		
		book	book				

Адказ на крыжаванку № 9: Шанс, кроп, ага, магніт, мурог, як. Шум, мур, дар, год, ранг, ногі, паток.

Узнагароды, аўтарчкі, выйгралі: Аня Стоцкая з Нарвы, Мар'юш Ярошэвіч, Уля Александра, Грышка Бароўскі з Кнарыд, Івона Трафімок са Старога Беразова. Віншум!

Валянцінкі

у Чыжах

Дарагая „Зорачка”. Хачу напісаць табе пра Валянцінкі ў нашай школе.

11 лютага 2000 года ў Пачатковай школе ў Чыжах мы святкавалі Валянцінкі. Вучні восьмага класа арганізавалі забаву. Яны запрасілі сяброў з V і VI класаў ды I „а” гімназіі. Валянцінкі пачаліся ў трох гадзінамі пасля абеду ў прыбанай на гэту нагоду зале. Пасля гадзіны гульні быў пачастунак. У час гульні праводзіліся конкурсы: з шарамі, з бутэлькай з вадой і з кісялем. Пераможцы атрымалі ўзнагароды. Пасля спаборніцтваў мы пайшлі танцеваць. І так было да канца мерапрыемства. Шкада толькі, што свята хутка закончылася і што яно толькі раз у год.

Агнешка СЦЕПАНЮК,
VI кл. ПШ у Чыжах

Рэдактары будуць смяяцца

Інтэрв'ю з Аней ЯКІМЮК, удзельніцай XVIII Сустрэч „Зоркі”, вучаніцай I класа Гімназіі ў Чыжах.

— Я чула, што ты любіш займацца пластыкай. Ці гэта праўда?

— Так, гэта праўда, апрача таго я люблю яшчэ слушаць музыку.

— Я ведаю, што ты добра вучышися. Скажы, што цябе прыцягвае да науки?

— Я проста люблю вучыцца.

— Ці ты пачынала пісаць вершы на беларускай мове?

— Так, я крыху пішу, але не пасылаю гэтага ў „Ніву”, бо думаю, што з мяне будуць смяяцца.

— Хто?

— Думаю, рэдактары.

Гутарыла
Бася ТРАФІМЮК
„Мілена”

Як нашы дзяды карнавал святкавалі?

Паненкі, быццам і ніколі не звярталі ўвагі на кавалераў, аднак заўсёды з пад вока сачылі за імі ды размаўлялі пра іх у сваёй дзяўчынай кампаніі і голасна смяяліся. Дзе маглі сустрэцца маладыя людзі? — У пажарніцкіх „рэмізах”, дзе арганізаваліся патанцоўкі. Хлопцы наведвалі дзяўчат у аўторкі, чацвяргі, суботы і нядзелі. У гэтыя дні яны заходзілі на вечарніцы. Дзяўчаты часта сустракаліся ў адной сяброўкі і там вязалі на прутках або вышывалі сурвэткі ці вязалі карункі. Такім чынам яны паказвалі свае здольнасці. На такіх вечарынах рассказваліся розныя гісторыі — вясёлья або і жахлівія, што пазней аж страх было вяртацца дадому. На двары было цёмна, а пра свято нікто яшчэ тады не марыў. Дамы асвятлялі нафтовыя лямпы. Часам на вечарніцы прыходзіў гарманіст і адбываўся танцы. Самыя цікавыя вечарніцы былі зімой, калі на двары ляжаў снег і можна бы-

ло арганізаваць куліг. На двары мароз, снегу па калена, на небе ясны месец, коні імчаць, пазвоноўваюць шалестуны і званкі. Колькі смеху і радасці! Пасля такіх кулігай панны вярталіся ў дом, дзе адбываліся вечарніцы і дзе моладзь чакала гарачае віно і пячэнне са скваркамі.

У карнавал часта арганізваліся патанцоўкі. На забаву заўсёды прыходзілі старэйшыя кабеты. Яны сядалі на лавачках пад сценамі і пільна сачылі за паводзінамі маладых. Панна ніколі не магла прыйсці на забаву адна. Часам з адным хлопцам прыходзілі трох дзяўчыны, але калі па дзяўчыні не зайдзіў ніводзін хлапец, яна не прыходзіла на патанцоўку. Модныя тады былі аберкі, полькі, танга. Часта моладзь збіралася ў круг і спявала песні. Вось як святкавалі карнавал нашы дзяды.

Паўліна КЕНДЫСЬ
і Паўліна ПЕТРУЧУК,
ПШ у Чыжах

Я заўсёды любіла кніжкі

Інтэрв'ю з Аліцыяй СТАНЬКО, бібліятэкаркай з Ласінкі, вельмі мілай і сімпатычнай у адносінах да іншых асобай.

— Пані Аліцыя, скажыце, колькі гадоў вы ўжо працуеце ў бібліятэцы?

— У бібліятэцы я працую ўжо 23 гады.

— А чаму вы выбралі гэтую прафесію?

— У бібліятэцы я стала працаваць зусім выпадкова. Проста, у час, калі я падгадавала дзетак, у Ласінцы патрабавалі бібліятэкара. А я заўсёды любіла чытаць кніжкі, цікавілася літаратурай і мастацтвам. Я ахвотна ўзялася за гэтую працу.

— Кім вы хацелі стаць у гады дзяцінства?

— Напэўна я хацела стаць настаўніцай, таму што я вельмі люблю дзяцей і моладзь.

— Адкуль узялася назва святыні „Przystań”, якой вы апякуетесь?

— На назуву клуба быў аб'яўлены конкурс. Камісія выбрала назуву „Przystań”. Усе маладыя чытачы пісалі свае прапановы. Аўтар назывы атрымаў узнагароду.

— Вы пішаце гумарыстычныя спектаклі для мясцовых дзяцей. Пазней ваныш спектаклі ставяцца на розных мерапрыемствах. Адкуль у вас задумы для гэтых п'есаў?

— Тэмы для п'есаў я бяру з жыцця. Найчасцей з жыцця і проблем нашай вёскі Ласінкі.

— Ці дзецы ахвотна выступаюць у ваших спектаклях?

— Дзецы выступаюць вельмі ахвотна. Аб гэтым сведчыць І месца на аглядзе ў Кляшчэлях у 1998 годзе. У гэтым годзе пастараємся ізноў добра паказацца на аглядзе.

— Скажыце, вы любіце беларускую мову?

— Вельмі люблю. Ахвотна чытаю „Ніву”, „Czasopis”, вершы сучасных беларускіх паэтаў, а п'есы для тэатральнай группы пішу заўсёды на беларускай мове.

— Вельмі дзякую за інтэрв'ю. Да пабачэння!

— Я таксама дзякую. Да пабачэння!

Гутарылі Бэата МІНКО і Паўліна ПАШКО,
Гімназія ў Нарве

Кароткая дарога жыцця

Дарога ў Старыну вядзе праз лес. Вёска знаходзіцца на ўсходнім Белавежскім пушчы. Кіламетр далей ужо мяжа з Беларуссю. Непадалёк мясціны стаіць помнік савецкаму лейтэнанту Дзмітрыю Маскаленку.

— Як заслужыўся Дзмітры Маскаленка для Старыны? — пытаю бабулю Надзею Клімук, якая жыве ў пачатку вёскі, насупраць шыкоўнага дома-катэджа.

— Шкада таго маладога хлопца, — уздыхае жанчына. — Такая маладая кроў пралілася.

Мая субяседніца добра памятае той час, калі памёр савецкі салдат.

— Была вайна, усе ўцякалі. Толькі ён астаўся, — гаворыць бабуля і глыбока задумоўваецца.

— Ці ведаеце, чаму ён астаўся?

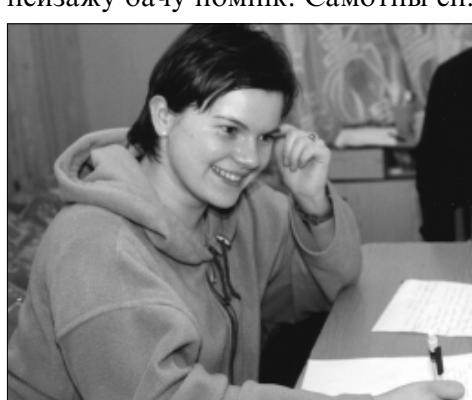
— Не ведаю. Тут ніхто гэтага не ведае. Людзі толькі дадумоўваюцца, як гэта магло быць. Я толькі бачыла, як з яго, маладога, жыццё ўцякала. Я чула таксама яго апошнія слова: „Дабіце мяне, дабіце, прашу вас”.

* * *

— Ці памятаюць пра Дзмітрыя Маскаленку людзі ў Старыне, ці ўспамінаюць яго?

— Ой, яшчэ як! То ж не толькі помнік мы пабудавалі, але прысвоілі яго ім'я нашай школе. Цяпер той будынак, то асяродак адпачынку.

Іду да месца, на якім стаіць помнік. Дарога доўжыцца, бо ў галаве кружыцца процыма думак. Ідзе снег. На двары мароз. Дрэвы асыпаныя снегам і інеем нагадваюць ціхі, белыя настрой смерці. Сярод белага пейзажу бачу помнік. Самотны ён.

Юстына Грыцюк.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Помнік Дзмітрыю Маскаленку.

Фота Г. КАНДРАЦЮК

Усе магілы ў лесе выглядаюць самотна, нават калі памятаюць пра іх людзі.

* * *

Пасля я зноў вяртаюся да бабуля ў Старыне.

— А хто даглядае той помнік? — пытаю Веру Клімук, сяброўку Надзеі Клімук.

— Мы стараемся, каб там быў парадак, каб падабаўся нам, каб падабаўся турыстам.

Распытваю, чаму Дзмітрыя Маскаленка астаўся ў Старыне.

— Былі думкі, што яго падстрэлілі і ён не даў рады далей ісці. Ой, музычыўся ён, музычыўся, — у вачах бабулі Надзеі закруцілася сляза. — Знайшлі мы яго ў лесе, бачылі яго кроў, яго муку, аднак не былі ў змозе яму дапамагчы. Не было тады лякарстваў, лекараў, нічога не было. Толькі жахлівая цішыня. Там не памаглі б нават гроши.

Смерць Дзмітрыя Маскаленкі выклікала жаль у мясцовых людзей.

— Малады чалавек быў, меў перад сабою ўсё жыццё, — мяркуюць бабулі Надзея і Вера. — Шкада яго маладосці, то ж яго жыццё толькі што пачыналася...

Дзмітрыя Маскаленка быў амаль маім аднагодкам. Калі паміраў у лесе і прасіў, каб яго дабілі, меў толькі 19 гадоў.

Юстына Грыцюк
„Без загалоўка”

Без мяне

Ёсць голас
няма слоў
ёсць песні
няма нот
ёсць сонца
няма неба
ёсць дождж
— крыху яго трэба

ёсць дарога
няма канца
ёсць каҳанне
няма людзей
ёсць шчаслівае
жыццё, няма
ў ім мяне...

Юстына Грыцюк
„Без загалоўка”

Дубовыя караеды

У Дубіча-Царкоўных айцец Марк Якімюк вядзе гурток скаўтаў. Айцец навучае нас расшыфровак, песені і забірае на вандроўкі і летнікі. Вядучага гурток скаўтаў мы заем „друг”. Апрача нас, у „друга” васемнаццаць скаўцкіх дружын.

Наш гурток завецца „Дубовыя караеды”. Айцец Марк любіць пажартаваць з моладдзю. Ён арганізуе нам паездкі ў горы ды іншыя мерапрыемствы.

Бася ТРАФІМЮК
„Мілена”

Блакітная рэспубліка

Царква у Наваспаску.

20. За ўбогія, каб замкам цешыцца

Калгас „Расія” непадалёк Крэва. Да-
рогу перасякае статак кароў з блакіт-
нымі цыфрамі. Жывёла з памечанымі
на шкуры блакітнай алейнай фарбай
нумарамі 18, 27, 6, 51, 34, ... спакойна
пераходзіць дарогу.

Ці гэта паслядоўнасць індыйскіх
фільмаў? — гадаем, ашаращеная фун-
кцыянальнасцю блакітнай фарбы.

У Крэве наведваем руіны замка.
Каб сфатаграфаваць усе замкавыя му-

ры, трэба ўзняцца ўверх, найлепш на
самалёце. Доўга шпацыруем па агра-
мадным дзядзінцы. Дзе-нідзе віднеюць
ямы пасля раскопак. Каменны мур,
акаляючы дзядзінец, моцна дасведчана-
ны часам і варварствам. У такіх мес-
цах думаецца пра бяssильнасць і ка-
тастрофу нацыі.

Заняпад крэўскага замка пачаўся
ўжо ў XVIII ст. Аднак самыя вялікія
знішчэнні прынесла I сусветная вайна,
калі праз Крэва троны гады праходзіў
фронт. Руіны былі ўсё ж забяспечаны
ў 1929 годзе. Зараз, апрача акаляючых

Фрагмент муроў Крэўскага замка.

... Толку няма з таго шукання. Усё па блату.

Слава Васілеўскі

гу крамы даволі прыемнага і яшчэ ма-
ладога чалавека, які якраз спяваў
„блатныя” песні адсётаў. Хаця я вель-
мі спяшалася, мне аж карцела падысці
да яго, пагаварыць, спытацца, чаму ён
стаіць тут, на холадзе, і ці няма іншага
выйсця. У руках у яго быў гармонік,
а перад ім стаяла пустая драўляная
скрынка, адкрытая, як чамаданы.

— Скажыце, адкуль вы? — спыта-
лася я.

— З Мінска, — адказаў чалавек пры-
ветліва.

Тут ужо я затрымалася. — А чаму
вы спяваеце адно рускія песні?

Чалавек умомант пачаў спяваць
найпрыгажэйшыя беларускія песні на
беззаганней беларускай мове.

Не, ён не скрываў свайго імя і проз-
вішча. Слава Васілеўскі я, Вячаслаў,

сказаў ён, калі я запыталася.

— А што вы ў Мінску робіце?

— Без працы я.

— А якая ў вас прафесія?

— Я — столяр-мэблляр. Прафесіі на-
вучыўся на заводзе „Гарызонт”. Я быў
спачатку на мантажы радыёпрыёмни-
каў, а пасля паявілася магчымасць ву-

Быў мокры лютайскі вечар, калі
я вярталася дахаты з адной са службо-
вых сустэреч. Набліжалася сёмая гадзі-
на. Затрымаўшы самаход ля суперса-
ма „Апалак”, я хацела адразу падацца
у краму, але маю ўвагу прыцягнулі гу-
кі рускіх песен, якія даходзілі аднекуль
збоку. Я глянула туды і ўбачыла на ра-

муроў таўшчынёй да трох метраў, за-
хаваліся дзве вежы і падвалы. На ве-
жи Кейстута табліца з двухмоўнай ін-
фармацыяй (на беларускай і рускай
мовах) пра помнік рэспубліканскага
значэння пад аховай Міністэрства
культуры БССР.

Крэўскі замак пабудаваны на месцы
драўлянага, пасля 1338 года, князем
Альгердам, бацькам пазнейшага кара-
ля Польшчы Ягайлы. Паўвеку пазней,
у 1385 годзе тут была падпісаны Крэў-
ская унія. Тут, паводле легенд, завяр-
шыўся не адзін гісторычны зброд. У замку быў палонены Ягайлам князь
Кейстут, дзе і загінуў у нявысветленых
акалічнасцях. Тут таксама Ягайла тры-
маў пад стражай князя Вітаўта. Ціка-
ва, што легенды і гісторыю Крэўскага
замка ведае амаль кожны літовец. Жы-
хары Крэва, як пазней даведаліся мы
ў мястэчку, махалі рукамі, пачуўшы
пытаць пра замак.

— Мы за ўбогія, каб замкам цешыцца,
— кажа дзядзька ля магазіна,
з „Лідскім” півам у руцэ.

— А вы адкуль беларускую мову ве-
даеце? — пашкавіліся прылюдныя жы-
харкі Крэва Марыя Станіславаўна
Юрэвіч і Леакадзія Грынкевіч.

Жанчыны ніколі не чулі пра белару-
саў у Польшчы. Пенсіянеркі ўсё жыццё
працавалі ў сельскім камбінаце. Цяпер
дастаюць ад дзяржавы чатыры мільё-
ныя рублёў пенсіі (на той час — восем
долараў).

— Кажаце, што прыгожа ў нас? —
здзіўляюцца субядніцы.

— А мы думалі, што як у нас, то ні-
дзе ўжо так няма. Усё такое запушча-
нае.

Праўду кажучы, хацелася нам пагу-
тарыць пра замак, пра атмасферу якую
наводзіў ён на жывучыя тут пакаленні.
Аднак жыхары Крэва, замест расказ-
ваць пра свой рэгіянальны скарб, да-
пытваліся пра жыццё ў Польшчы.

Непадалёк Смаргоні, у вёсцы Нава-
спаск, аглядаем зруйнаваны будынак
уніяцкай царквы. Распітваем пра будо-
ўлю ў маладых, што сабраліся на аў-
тобусным прыпынку. Тыя найперш аг-
лядаюць нас згары ўніз, пазней пасы-
лаюць да дзеда Кліма, які ўсё ведае. Ад-
нак дзеда Кліма няма ў хаце.

Гартаем турыстычныя даведнікі,
прывезеныя з Польшчы. Там таксама
не знаходзім ніякіх інфармацый. У кан-
цы, згодна з мясцовым звычаем, маха-
ем рукой і едзем далей.

— Людзі! Беражыце прыроду! —
напамінае нам блакітны лозунг на ва-
луно, памаляваным жоўтай алейнай
фарбай.

— А я то што — не прырода? — ха-
целася адказаць за той камень.

За ўсе зруйнаваныя гісторычныя
замкі і цэрквы, якія бераглі нацыю і яе
гонар.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Камень: — А я то што — не прырода?

чицца там жа на столяра-мэблляра. Ну,
дык я гэтая курсы закончыў.

— А іграць дзе навучыліся?

— Я закончыў пачатковую музич-
ную школу нумар 3 (гэта пяць класаў),
а пасля ўжо вучыўся сам.

— Ну, і прыгадзілася ў жыцці...

— А так. Играю. Тыдзень — тут, дру-
гі — я дома. Надоўга мачі, жонку,
дзвюх дочак — дванаццаць з паловай
гадоў і шаснаццаць — не пакіну.

— І дзе вы іграеце?

— Па-рознаму. На Рынку Касцюш-
кі, ля Далікатэсай „Апалка”, на Юра-
вецкай — на рынку. Играю там, дзе лю-
дзі ходзяць. Часамі на кірмашы па ву-
ліцы Кавалерыйскай. Играю па дванац-
цаць гадзін у суткі. І так ужо хутка тро-
ны гады будзе.

— І што вы заробіце?

Усё залежыць ад надвор’я, ад наст-
рою людзей.

— І дзе ж вы тут жывяце?

— Тут? У знаёмых. Раз затрымаўся
у аднаго, другі — у другога.

— А вярнуцца да прафесіі вам не хо-
чацца?

— Калі за заробак можна будзе
жыць...

— А шукаеце дома добрай працы?

— Толку няма з таго шукання. Усё
па блату.

— А хто вы па нацыянальнасці?

— Я — беларус. Бацька ў мяне бела-
рус, а маці полька.

— Бадай, беларуска-каталичка?

— Ну, вядома, як у нас запісвалі.

— Дык мо вам варта было б пры-
ехаць сюды назаўсёды?

— Што вы! Маці не паедзе, а я яе не
кіну.

— А ці па-беларуску яшчэ хтось га-
ворыць у Мінску?

— Ну, часцей за ўсё, калі ён прыяз-
жае з вёскі.

Слава Васілеўскі шчыры ў размове
са мною, бо і я сказала яму, што я з „Ні-
вы” і апублікую нашу размову. Ён хо-
ча мець той нумар „Нівы”, дзе будзе на-
пісана пра яго. І я абяцаю яму, што па-
кіну яго яму ў тым кіёску з гароднінай
перед суперсамам, калі якога ён стаяў.

Лінуў халодны, зімовы даждж. Сла-
ва не спыніў іграння, а перасунуўся са
сваймі рэчамі пад адкрыты дах „Апал-
ка”. Можа неўкі спознены праходжы яш-
чэ кіне нешта ў яго запаветную скры-
нажку. Тыя дзесяць злотых, якія я ўкіну-
ла туды, гэта кроўля ў моры яго патрэб.

Калі я адыхаўша, наўздангон неслася:
„Беларусачка, беларусачка...” Гэта
Слава напраўляў сваю памылку.

Гутарыла і фатаграфавала
Ада ЧАЧУГА

Сербскія госці на Беласточчыне

Два дні, 6 і 7 сакавіка, па запрашэнні Цэнтра праваслаўнай культуры знаходзіліся ў Беластоку пасол Югаславіі д-р Радаван Матовіч і сербскі паэт Владан Стамянковіч.

У першы дзень у Цэнтры адбыўся вечар сербскай паэзіі, на якім паэт Владан Стамянковіч чытаў вершы са свайго апошняга зборніка „Спадчына”, а пасля адбылася дыскусія, у якой узялі ўдзел і паэт, і пасол, і ўсе сабраныя: аматары паэзіі і сябры Югаславіі. Вечар быў вельмі ўспехам, сардечны, свойскі.

На другі дзень сербскія гості знаёміліся з Беласточчынай. Перш за ўсё, аднак, у супрадавчні праф. Антона Мірановіча, сустэрліся з віцэ-прэзідэнтам горада Беластока Маркам Казлоўскім. Перакладчыкі не былі тут патрэбныя: гості дасканала гаварылі па-польску, тым больш, што паэт Владан Стамянковіч ужо дзесяць гадоў пражывае ў Польшчы, ды і пасол д-р Радаван Матовіч працуе тут ужо пяць гадоў.

Пасля візіту ў віцэ-прэзідэнта гості разам з дырэктарам Цэнтра праваслаўнай культуры Ірэнай Трашчоткай наведалі друкарню „Ортодрук”, дзе друкуючыя розныя праваслаўныя выданні, а таксама часопіс „Przegląd Prawosławny” і наша газета „Ніва”.

Галоўны рэдактар „Przeglądu Prawosławnego” Яўген Чыквін паказаў гасцям друкарню, выдадзеную там кнігі, даў ім шмат нумароў „Przeglądu Prawosławnego”. Гості з прыемнасцю праглядзелі нумар часопіса, дзе быў рэпартаж пра гуманітарную дапамогу Сербіі, якую арганізавала сп. Ірэна Трашчотка.

Сербскія гості імкнуліся хутчэй убачыць вядомы ў праваслаўным свеце Супрасльскі манастыр. Заехаўшы

ў Цэнтр, узялі жонку пасла і паехалі ў Супрасль.

У Супрасльскім манастыры сустэрлі іх архімандрит Гаўрыл. Ён паказаў ім манастыр і царкву, якая яшчэ адбудоўваецца, а таксама зялярню, дзе зёлкі, сабраныя манаҳамі, падрыхтоўваюцца для лячэбных мэт. Не толькі мясцовыя людзі, але і жыхары далейшых рэгіёнаў прыязджаюць да айца Гаўрыла на лячэнне зёлкамі.

Гасцей прынялі ў Супрасльскім манастыры вельмі сардечна, пачаставалі чаём, а пасол Югаславіі ўручыў Супрасльскому манастыру медаль святога Гаўрыла.

З Супрасля ўзялі кірунак на Чорную-Беластоцкую. Найперш наведалі царкву Іконы Божай Маці „Усіх тужлівых Радасць”. Бацюшка Марк Ваўранюк пазнаёміў гасцей з царквой і ў скарачэнні расказаў яе гісторыю.

Пасля гості наведалі бурмістра Чорнай-Беластоцкай. Альфрэд Казлоўскі, хаця сам католік, з вялікім зразуменнем і пашанай адносіцца да праваслаўных. Усе яны — тутэйшыя, гаворыць ён. Калі прыехалі гості, якраз ішло пасяджэнне Гарадской рады. Бурмістр перарваў яго. Такія, сказаў ён, важныя гості, з Сербіі...

Калі ад'яджалі, якраз моладзь выходзіла са школы, прыглядвалася, смахад непутэйшы. Пасол Югаславіі ўсміхнуўся і памахаў ім рукою.

Паехалі з бацюшкам на абед у прыдарожны гатэль. Заўважыўшы, што ёсьць тут замежныя гості, да сп. Ірэны падышоў журналіст з радыё „Ярд” і пытае, ці можна ім перадаць зычанні. Яна паціху кінула галавой і сказала, хто гэта.

Ямо мы абед, расказвае сп. Ірэна, з радыёпрыёмніка плыве музыка. Раптам музыка перастала іграць і чуем, як па радыё „Ярд” перадаюць зычанні

На вечары сербскай паэзіі. Першы злева — пасол Югаславіі Радаван Матовіч.

нашым сербскім гасцям. І з каментарыем, а як жа! Вось мы ездім, кажа вядучы праграму, на Мальёрку, у Іспанію, на Канарскія выспы. А да нас сюды прыехалі такія знатныя гості з Югаславіі... Пасол і паэт былі здзіўлены і захоплены.

Яшчэ пазней усе паехалі ў надлясніцтва ў Чорнай-Беластоцкай, дзе гості пазнаёміліся ў ачышчальні шышак з цэлым працэсам: як прывозяць шышкі з лесу, як вымаюць з іх насенне і ачышчачаць яго. У Кнышынскай пушчы, як вядома, расце вельмі добрая супрасльская сасна. Яна вельмі роўная і высокая. Калісці нават яе высыпалі ў Гданьск, дзе выраблялі з яе мачты для караблёў. У надлясніцтве гості развіталіся з бацюшкам і рушылі ў Беласток.

У Цэнтры праваслаўнай культуры чакалі журналісты. Пытанні: якія ўражанні? ці яшчэ прыедуць да нас? Пяць гадоў я тут, але такога прыёму яшчэ

не было, сказаў пасол Югаславіі. А можа мы наладзілі б тут Дні сербскай культуры?!

У кожным разе праз месяц-пайтара сербскія гості ізноў збираюцца на Беласточчыну. Тут жа яшчэ столькі можна паглядзець! Перш за ўсё яны хочуць пабываць у Бельску-Падляшкім, ва ўнікальнай школе ікон, наведаць Гайнавуку, дзе будуць пазней на Фестывалі царкоўнай музыкі, паехаць на святую Гару Грабарку.

А пасля можна будзе паказаць ім і Багоннікі, і Крушины з іх мячэцямі і рэшткамі мусульманскай культуры, гаворыць Ірэна Трашчотка. Гэта ж для сербаў — свойскі краявід.

У хроніцы Цэнтра праваслаўнай культуры пасол Югаславіі запісаў, што ў яго такое ўражанне, быццам мы знаёмы даўным-даўно. І гэта прыемна, усміхаецца спадарыня Ірэна.

Ада Чачуга
Фота аўтара

Духовыя спатканні ў саборы

Дэканальнім інстытутам праваслаўнай культуры ў Гайнавуці і Гайнавуцкім гуртком Праваслаўнага брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія 27 лютага 2000 года арганізавана было ў Свята-Троіцкім саборы спатканне з епіскапам Беластоцкім і Гданьскім Іакавам. Пачынаючы з каstryчніка мінулага года ў саборы праводзіліся спатрэчы, у ходзе якіх дакладчыкі стараліся адказаць на пытанні сённяшняга жыцця праваслаўных хрысціян.

Епіскап Іакаў зачытаў даклад „Малітва — тэорыя і практика”. Уладыка гаварыў пра пабудову малітваў і як праўльна трэба маліцца. У малітвах апрача просьбаў павінны быць пахвальныя і ўдзячныя слова, накіраваныя да Бога. Людзі, якія становяцца на малітвы, павінны ўсвядоміць сваю грахоўнасць, перастаць асуђаць іншыя асобы, адкінуць усялякі гнеў, смутак, пажадлівасць і, апусціўшы галаву і зрок уніз, маліцца з пакорлівасцю і прастатаю. Епіскап адзначыў, што спачатку трэба звяртаць увагу на якасць малітваў, а з часам павялічваць іх колыкасць. Стоячы перад іконамі нельга марыцца і даваць волю якім-небудзь уяўленням, бо могуць яны весці да ганарыстасці і духовага падзення. Пасля дакладу адбылася дыскусія пра духовое жыццё.

Спатканні ў саборы раней арганізавала Праваслаўнае брацтва, але з заставаннем Дэканальнага інстытута па-

чалі выступаць дакладчыкі з іншых епархій. У каstryчніку мінулага года з нагоды Дня настаўніка з дакладам „Моладзь у Царкве. Поспех і праблемы звязаныя з евангелізацыяй” выступіла метадыстка па навучанні праваслаўнай рэлігіі Галіна Баравік. У лістападзе на спотрэчу з гайнавукімі вернікамі прыезджаў намеснік Супрасльскай лаўры, архімандрит Гаўрыл, які гаварыў пра забабоны і захароў. Асцерагаў ён, каб людзі не ездзілі лячыцца да вясковых захароў, якія лечаць без блаславення Царквы і ведання медыцынскіх азоў. Архімандрит Гаўрыл папярэджаў, каб людзі не верылі ў розныя гараскопы і варажбы, якія могуць здзяйсніцца пад уздзеяннем варожых сіл. Гаварыў, што выкліканне духаў, у якое здраеца гуляць дзецям, з'яўляецца ўжо спрытызмам, які можа пашкодзіць здароўю душы і цела маладых людзей. Паказваўся таксама відафільм, які асцерагаў перад контактамі з сатаністамі і іх культурай. Даклад намесніка Супрасльскай лаўры настолькі зацікавіў гайнавін, што не ўсе памяціліся ў адной зале і астатнія слухалі дакладчыка з галасніком у суседнім памяшканні.

Дэканальнім інстытутам супольна з Праваслаўным брацтвам арганізавалі паломніцтвы на святую Гару Грабарку, у Супрасльскую лаўру, ва Уйковіцкі манастыр, у беластоцкую і бельскую цэркви, дзе служыліся акафісты да Божай Маці і св. мучаніка-дзіцяцікі Гаўрыла. Плануюць яны арганізацію неўзабаве чарговыя выезды і пешаходныя паломніцтвы ва ўспамянутыя месцы, а таксама ў Яблачынскі манастыр, Старое Корніна, на Крынічу, на Гару Явар, у Жыровічы, Кіеў, Пачаеў і слядамі славянскіх асветнікаў Кірылы і Мяфодзія ў Балгарыю.

Вернікі, якія па нядзелях прымаюць удзел у Літургіях у саборы, могуць пасля іх спаткацца ў памяшканні Брацтва са святаром і за шклянкай гарбаты або кавы паразмаўляць на розныя духовыя

На спотрэчу прыйшло многа вернікі.

тэмы. Апошнім часам паказваліся на відэакасетах фільмы пра рускія манастыры. Дырэктор Дэканальнага інстытута праваслаўнай культуры айцец Славамір Хвойка паведаміў, што ў чэрвені 2000 г. вельмі ўрачыста будуць праводзіцца ў Свята-Троіцкім саборы святкаванні юбілею хрысціянства. Праваслаўнае брацтва хоча больш увагі адвесці святкаванню дня Усіх святых Зямлі Беларускай, якое штогод у ліпені адзначаецца ў саборы.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

„Фрыцавы нарачоныя” (2)

З успамінаў Ніны Хлябіч родам з Бандароў, жыхаркі Рыбакоў.

Адправіла мяне мая нямецкая пані назад на лінію фронту па даччыны капелюшы. Абышла я вёску колам, зайшла ў хату. А там поўна немцаў. Адзін жаўнер чымсьці падважыў куфар, дастаў мне тая дзесяць капелюхой. Кажа, пачакай, паясі хоць трохі, прынясем табе абед. Я прысела. Аглядаюся — ўсё знаёмае, пражыла ж тут 2 гады... Другі немец кажа: памый нам шкарпеткі, пакуль абед будзе готовы. Я ўзяла ваннажку. Перамыла тая нямецкія вайсковыя шкарпеткі. Далі мне тлустага супу, капусты з гарохам, смачнага. І зноў я палямі пайшла да сваіх гаспадароў. 23 кіламетры.

Арганізаваліся групы для малацьбы. 22 асобы едуць да малатарні, а я — як кухарка. Далі мне адну рускую дзяўчыну на дапамогу. Дзевяць кароў трэба выдаць, на цэнтрыфузе адцягнуць смятану, машынай збіць масла. Зарэзалі былі адну карову, то мяса паставіць у печ... Вернуцца ад малатарні палякі, немцы, літоўцы і іншыя, накарміць усіх трэба. А тая руская дзёўка кажа, што кароў даіць не ўмее, па кухні *пляши*. Памянялі яе на Надзьку з-пад Бельска.

Мароз стаяў страшны. Вады ў тым доме не было. Хадзілі мы з Надзькай па ваду на хутар. Аднаго разу я зрабіла спірку ды развесіла памытае на

шнурок. Сонейка свеціць, мароз. Я выйшла на вуліцу. А тут на кані ёдзе старэшы немец. Убачыў адзенне, пэўна, падумаў, што партызанскае сушынца. Валіць бічом па сценах: „Выходзьце!”. Надзька белая як сцяна зрабілася. „Што за адзенне вісіць? Партызаны?!” — „Драшкомандэ!” — кричу. Паехаў назад.

Малацілі тое збожжа. Дайшлі да нас дзве полькі, якіх гаспадары таксама былі пры малацьбе. Тады нас адправілі ў другую группу. Адчыняю дзвёры — а тут немка, што прыехала наведаць свайго мужа, смажыць катлеты. Заўтра мае выязджаць, дык мы кухні зоймемся. Вечар прыйшоў, вярнуліся работнікі — дзеўкі ні адной. Мы пайшли кароў даіць. Хлопцы кажуць: прыйдзем да вас на вячоркі. Толькі глядзеце, каб да вас немец не ўлез! О, не, калі б немец такое зрабіў, то на шнурку павіс бы, бо ж ім забаронена з нявольніцамі мець дачыненне! Наступіла ноч. Прыйшлі хлопцы на вячоркі. Старэшы шыў сабе нейкую камізэльку з кожушки, а адзін, хороши такі, паглядае на мяне ды кажа: „А скуль ты сама будзеш?” — „З Бандароў.” — „О, а я — з Ляўкова...”

Мароз, поўня, а тут раптам хтось у дзвёры грукоча. Мо гэта той немец, пра якога хлопцы гаварылі?!.. Не, бяда якайсь! Каровы равуць на падворку, свінні бегаюць, рабочыя цягнуць

нейкія скрыні. А то рускі ідзе з-над Нёмна.

Я вярнулася ў ту ю вёску, дзе ў пары старэашаў засталіся былі мае гаспадары. Ноччу самалёт скінуў бомбу на ту ю мясціну. Трэба было зноў збірацца. А тая старэнькія дзед з бабай адмовіліся ехаць куды-кольвец, рашылі, калі паміраць, дык на сваім. А мы з гаспадарамі ўкінулі на фурманку каню і сабе што паесці і — у дарогу. А на шашы — таўкатня, поўна панікуючых, адчайніх цывільніх, жаўнераў, кароў, свіней... А рускі дае! З кулямётай сячэ. А шаша вузкая, адзін аднаго мінае і раз! — у адкос. Наваліцца фура на людзей у рове, і па іх...

Так мы ехалі 6 тыдняў, на марозе, без вады. Хлеб і шынка замерзлі на камень. Куды ні зойдзеш, няма як нагрэць вады. Ляціць самалёт, сячэ пасярод шашы з кулямёта. Мы саскочым пад нашу фуру, пасля выдзыгнем. Я тая кулі пазгортаю з мяшкот, і ёдзэм зноў. Снарад вось разарваў едучых перад намі... Санітар ездіць, падбірае парапеных. А мне падзеца няма і куды, сяджу зверху, на марозе, абутая ў вялізныя фільцовыя ботышлёры. Гахне снарад — ажно зямля трасеца! На грузавіках, набітых людзьмі, вісіць іншыя, трыманыя за рукі тых усярэдзіне, што ўцякаюць у Кёнігсберг. Шаленства! Рашилі мы паехаць напрасткі, цераз лугі, з суседам, што быў з дзвюма дачкамі Мартай і Евой. Была ўжо шэрэя гадзіна. Даехалі мы да чыгункі. Ішоў цягнік, вя-

дома, неасветлены, дык і іхню фуру ўзяў пад колы... Не даехалі мы 5 кіламетраў да Кёнігсберга. Мястэчка Лябіё знайшлося ў катле. Шаша разбітая. Існае пекла! Павярнулі мы назад. Вярнуліся ў вёску, дзе раней начавалі.

Ноч там прастапі, раніцай выходжу на панадворак. А тут савецкі салдат стаіць. Няяначай, палонны?.. Але ж ён са зброяй! Божа!

Як увайшлі нашы вызваліцелі, што яны пачалі вырабляць! Сталі вываливаць са складу ўсё. Цягнулі мяшкі цукру. Я сабе пушачку цукру заставіла, то і яе мне вырваў салдат. Сказаў мне падаіць кароў. А тая ж такія галодныя, устаяць не могуць. Патрымаў іх жаўнер, я аддала малако дзвюм салдаткам, і рушыла са „сваім” немцамі ў іх вёску. Забралі былі нам саветы добра гана, далі параненага, які не меў сілы ісці. Міналі мы дошкі з надпісам „Проверено — мин нет”. А на зборным пункце нас падзялілі — хто які і хто куды. Тут я і рассталася са „сваім” немцамі — іх пусцілі наўпрост, а нас накіравалі на бакавыя дарогі. Больш я з імі не ўбачылася (Галены і Міхазія, пэўна, няма ўжо ў жывых, але цікава, што з іхнімі Эльзай, тады малымі Гінтэрам і Майтай... Ці перажылі тое пекла...).

Павёў нас, беларусаў, узбек на кані. Ну, думаем — у калгас папруць! „Так, Фрыцавы і Гансавы нарачоныя, где на акупанта вам рабіць?”

(заканчэнне будзе)

Запісала Міра Лукша

Здымкі-сведкі

Вёска Бялкі ляжыць у паўночна-захаднія частцы Нарваўскай гміны. Землі тут благія — V і VI класаў. Не было таксама дабрая касных сенажаціяў. Бывала, мужыкі косяць траву, а жанчыны выносяць яе на грудкі, гразнучы па пояс у балоце. У 1954 г. сяляне рашыліся правесці грамадскім пачынам меліярацію ўрочышча Града. Бялкоўцы выка-

палі тады два равы даўжынёю 1 260 і 740 метраў, зааралі лугі і засяялі трапово. Цешыліся сяляне, калі касілі буйную сакавітую траву на гладкім і сухім месцы. Потым у такі ж спосаб добраў-парадкавали ўрочышчы Купіна, Балота, Казачы гаёк і Падсенажатка (выкапалі пяць равоў агульнай даўжынёю 1 820 метраў). За бетоннымі дрэнажнымі тру-

бамі для праезных масткоў бялкоўцы езділі на фурманках аж у Новыя Беразова. З 1961 года меліярацыя вялася ўжо за дзяржаўныя гроши. Тады асушилі даліны Руды, Зацісоўкі і Малынкі.

Жыхары Бялкі многа разоў выязджалі фурманкамі на грамадскія пачынія каля вёскі Анцуты, дзе будавалася дарога з Заблудава ў Нарву. Ва ўзнагароду завезлі іх на грузавіку на экспурсію ў Храбалы Бельскай гміны, каб пабачылі як живе авангард сацыялістычнай гаспадаркі — члены тамашняга РСП (калгаса). Здымкі таго часу захоў-

ваюцца ў маім хатнім архіве. Рабіў іх Ян Паўлючук з Трасцянкі (называлі яго капитанам Паўлавым, паколькі ў вайну партызаніў у ваколіцах Караваўага Моста і Залук).

Сёння ў Бялках 15 дамоў ужо пустуе. У школу ў Нарве ходзіць толькі адно дзіця. Палова зямлі і сенажаціяў паразілі пустазеллем і не абраўляюцца. На грунтах, перададзеных Надлясніцтву Жэдня, садзяць лес. Аб бурлівым жыцці вёскі ў наяднім мінульым сведчаць толькі здымкі.

Мікалай Лук'янюк

Каму Каська, каму Марыська

Адгалоскі

Калі ў шасцідзесятага гады я працаваў у Ваяводскім праўленні кіно і ездіў з кінаперасоўкай па вёсках Беласточыны, найбольшай папулярнасцю ў гледачоў карысталіся савецкія фільмы пра вайну і каханне. Не значыць гэта аднак, што заходнія фільмы не прыцягвалі публікі. На адварот, на вестэрны, „Вінету”, „Дыліжанс”, „15¹⁰ ў Юму”, ці французскі фільм „Фан-фан-Цюльпан” не ўсім удавалася купіць білет, паколькі заўсёды ў школах і вясковыя святыні (там

паказваліся кінакарціны) былі вельмі малыя. Хачу прытым прыкметіць, што тэлевізараў тады на вёсках амаль не было, а кінаперасоўка давала адзінную магчымасць раз у месец паглядзіць чалавеку сякі-такі фільм. Зараз ўсё перамянілася і амаль у кожнай сям'і каліяровы тэлевізар, а нават відзік. З'явілася магчымасць аглядаць спадарожнікавае тэлебачанне. Што можна сказаць аб праграме публічнага тэлебачання ці камерцыйных тэлеканалаў? „Адно амерыканскія смецце”, — як гэ-

та прыкметіць Яўген Мірановіч у публікацыі „Год 1999 адышоў у гісторыю”, („Ніва” ад 2 студзеня 2000 года). Я з гэтым згодны.

Мне, 60-гадовому чалавеку, нецікаўмі становіцца амерыканскія баевікі ці жахалкі. Люблю паглядзіць бытавыя, прыгодніцкія фільмы, ці нейкі раманс або драму. У іншых зусім другі густ. Напрыклад, у рэпліцы „Галоўны грэх — бестурботнасць” („Ніва” ад 6 лютага г.г.) нехта (оо) даволі крытычна адносіцца да згаданай публікацыі Мірановіча і слоў пра „амерыканскія смецце”. Піша ён: „Відавочна ён [Мірановіч] не чытае «Tele-Tygodnia», не бачыць усіх

каналаў, бо серыял «Доктар Квін» больш павучальны чым 100 пропаведзяў, бо серыял «J.A.G» добра паказвае суды ў ЗША, бо дакументальная фільмы вельмі цікавыя”. Што надзвычайна гэта ў гэтых серыялах бачыць аўтар (оо)? Но, на маю думку, гэтыя серыялі я мог бы памяняць на айчынныя, не зусім горшыя серыялі, напрыклад, „Czarnie chmury”, „Klan”, „Dom” ці многа іншых.

Нездарма ў народзе кажуць: „Cudze chwalicie, swego nie znacie...” Праўда і тое, што не ўсім адолькава ўсё падабаецца: „Аднаму Каська, іншаму Марыська”...

Уладзімір Сідарук

З каляскі на свабоду

Мова тут пра колішняга чылійскага презідэнта Аўгуста Піначэта, які васемнаццаць месяцаў таму наведаў Вяліка-Брытанію і надоўга астаўся ў гасцях у гэтай дзяржаве. Быў гэта танны палітычны тэатр — маўляў: у нас можна разглядаць і судзіць кожнага палітычнага злачынцу.. „Спагадлівая і гуманная” Англія „затрымала” Піначэта, каб абмануць цэлы свет, што там у іх, у Вяліка-Брытаніі, дэмакратыя над дэмакратыяй і з палітычнымі злачынцамі там не „цаца-каюцца”. А як жа: генерала „арыштавалі” і ён у арышце дзесяць разоў меў лепши, як мы на свабодзе. Але калі б на ягоны месцы быў серб, беларус або рускі, дык ён згніў бы ў англійскай турме, а ў ЗША засеў бы на электрычным крэсле. А „хворага” Піначэта, віноўнага ў смерці тысяч людзей, а ў іх ліку і лаўрэата Нобеліўскай прэміі Пабла Нэруды, спагадлівия англічане вазілі на калясцы.

Было гэта вельмі падобнае як у нас, калі хітруны, згаварыўшыся з лекарамі, праз зіму не маглі „хадзіць” на сваіх ногах і такіх таксама на калясках вазілі. А калі такі „хворы” атрымаў першую группу інваліднасці, хутка падымаўся на ногі і сёння робіць як конь. Мне не шкада гэтай гульні, бо розныя жулікі ў нашых вярхах такія гроши бяруць за пустату, што кожнаму з нас трэба некалькі гадоў працаўаць, каб зарабіць столькі, колькі яны атрымліваюць за месяц.

Нядыўна Піначэта адправілі дарагім і шыкарным самалётам у Сант'яга, дзе ягоныя сваякі і генералы-галаварэзы віталі яго як героя і мучаніка. Наша пропаганда трубіць, што Чылі стала багатай краінай дзякуючы рэжыму Піначэта. Калі так, дык і Гітлера трэба блаславіць як добра гаспадара.

Мікалай ПАНФІЛЮК

чыць, гэта быў бы кроўны сваяк. А што зуб быў маленечкі, быццам прыставачка нейкая, дык і сваякства ваша з тым дзіцяткам было далёкае.

Цяпер паразважаем на тэму другога сну. Каня бацьць — так і знай: ча-кае цябе нейкі поспех, перамена ў нейкай важнай справе. Ты, як той конь, будзеш мець нагоду, каб праявіць сваю сілу, моц. Тоё, што ты гэтага каня карміла, абазначае для цябе вельмі добрае. Прыдзе да цябе шчасце, сямейны дабрабыт. Мяркую, што лепшага быць не можа.

Ну, і, даражэнькая, дальбог, цяжка так і прыдумаць, як табе насылася. Падумай жа сама: сніць бацьку вельмі кепска, гэта прадвяшчала б нейкія цяжкасці, праблемы. Але ж табе прынсіўся паміраючы бацька, што не інакш абазначае для цябе нейкі прыбытак.

Цяпер звярні, калі ласка, увагу на тыя два апошнія сны. Яны зусім розныя. Раз табе прынсіўся здаровы, моцны конь, якога ты карміла, другі раз — паміраючы бацька. Аднак жа яднае іх падобны сэнс. Відаць, нешта ў гэтым ёсьць.

АСТРОН

У горадзе трэба яшчэ выкупіць месца на могільніку. Трэба таксама заплаціць адпаведную стаўку святару. Калі я спытаў, чаму не бяруць яны колькі ласка, у адказ пачуў: „ZUS daje na pogrzeb”. Ну і падумайце: пры нашых пенсіях жыць цяжка, але паміраць яшчэ горш.

Пахаванне на вёсцы таннейшае, каштуе сама менш 1 000 зл. (дамавіна і аплата святару), а калі хто захоча пачаставаць суседзяў, трэба дабавіць яшчэ 500 зл. Усё ж такі нядрэнна, што жыву на вёсцы.

Дзядзька ЗАХАР

Даражэнкі Астроне! Шкада, што я не дапісалася да сябровак, калі яны ў цябе прасілі рады наконт сваіх сноў пра выпаўшыя зубы. Проста я не ведала, што яны табе пісалі. А мне ж якраз падобны сон нядыўна прынсіўся. Быццам бы выпаў у мяне зуб ды з крывёю. Праўда, зуб быў маленечкі, прыставачка такая, але кроў была. Ці можа гэты сон мець сувязь з фактам, што ў адной маёй надта далёкай (але кроўнай) сваіячкі не так даўно памерла дзіцятка?

А апрача таго, мне сніліся і іншыя сны. Вось, напрыклад, бачу вялізлага рыжага каня. Ён мне вельмі імпануе сваёй сілай, я кармлю яго.

Або вось сніўся мне паміраючы бацька (ён ужо даўно не жыве). І ён памёр. Мусіць, гэты сон абазначае надта кепскае.

МИРА

Міра! Што датычыща першага сну, дык ты яго разгадала точка ў точку. Выпаў зуб — напэўна нехта меў памерці сярод тваіх блізкіх. З крывёю — зна-

Ну і дававілі

З газет я даведаўся, што нам, пенсіянерам, з 1 чэрвеня павялічыць пенсію на 4,3%. Цяпер штомесяц атрымоўваю 400 зл., так што дабаўкі нават на паўлітра не хопіць, каб выпіць за здароўе дабрадзеяў, якія так „клапоцяцца” пра старых знямоглых людзей.

Пенсіянерскіх грошай на ўсё не хапае, нават на пахаванне. Нядыўна ў Беластоку памёр мой сваяк. Провадам нябожчыка занялося пахавальнае бюро, якое за гэту паслугу ўзяло 4 500 зл.

Канец тэлефанізацыі

У Заблудаўскай гміне, адной з большых у Беластоцкім павеце, завяршаецца комплексная тэлефанізацыя ўсіх вёсак. Яшчэ ў пачатку мінулай восені да кожнага жадаючага гаспадара, нават на хутараў, праклалі пад зямлёю кабелі, а цяпер падключаютъ апараты па хатах. Людзі плацілі па 900 зл., але са-

праўдны кошт работы атрымаўся меншы за 600 зл. Пераплачаны 340 зл. паліцаць ім як папярэднюю аплату тэлефоннага абнанемента. Сяляне хваляць бурмістра Заблудава і ягонага намесніка за паспяхове вырашэнне пытання тэлефанізацыі ў гміне.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Niva ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.
Старшыня: Яўген Міранович.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>
E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

У святліцы ў Ляўкове

Мадэліруюць у гліне

Дзеци і моладзь са Старога Ляўкова ды Новага Ляўкова ў Нараўчанская гміне ахвотна праводзяць свой свабодны час на занятках у мясцовай святліцы. Апошнім часам займаюцца мадэліраваннем у гліне пад кірункам Вольгі Максімюк. Затым гліняныя постасці

людзей ды звяроў вандруюць да абпальвання ў спецыяльных печах ляўкоўскай керамічнай фабрыкі.

Зараз у стараліўкоўскай святліцы можна аглянуць багатую калекцыю дзіцячых работ.

Тэкст і фота Я. ЦЕЛУШЭЦКАГА

Наватарская праграма развіцця трэцяга сектара ў Люблінскім і Падляшскім ваяводствах.

Цяпліца няўрадавых арганізацый

Няўрадавыя арганізацыі, якія займаюцца сацыяльным дапамагай і аховай здароўя на аблшары Люблінскага і Падляшскага ваяводстваў, могуць атрымаць невялікія датасці з мэтай развіцця сваіх установ. Мэта конкурсу „Цяпліца” („Szklarnia”), аб'яўленага Фондам імя Стэфана Баторыя — падтримка развіцця малых, мясцовых няўрадавых арганізацый, каб маглі яны больш аператыўна і дзейна выконваць статутныя задачы.

У конкурсе могуць прымаць удзел малыя арганізацыі, а таксама іх філіялы, у якіх пастаянна працуе не больш трох чалавек і якія свае статутныя мэты выконваюць на аснове працы валанцёраў; якія дзейнічаюць да пяці гадоў і іх гадавы бюджет не перасягае 100 тысяч зл. Датасці з „Цяпліцы” (да

3 000 зл.) могуць быць прызначаны выключна на реалізацыю такіх мерапрыемстваў, якія садзейнічаюць доўгатэрміновай інвестицыі ў развіццё арганізаціі і вядуць да трывалага паляпшэння якасці дзеяння.

Дэталёвая інфармацыя і ўзор конкурснай заявы можна атрымаць па адрасе: Program Organizacji Pozarządowych — tel. (0-22) 622 12 89, fax (0-22) 622 12 89, e-mail: pop@batory.org.pl

Поўная інфармацыя даступная таксама ў Інтэрнэце: <http://www.batory.org.pl/program/pozarzadowy/konkurs2.html>

Заявы прымаюцца да 14 красавіка 2000 года па адрасе: Fundacja im. Stefana Batorego, Program Organizacji Pozarządowych, ul. Flory 9, IV р., 00-585 Warszawa, з прыпіскай: „Szklarnia”.

сіянеры арганізаціяў сустрэчу для жанчын. Як сказаў сакратар Гміннага прайлення прафсаюзнай арганізацыі Мар’ян Паскрубка, у мерапрыемстве ўдзельнічала каля двухсот асоб. Быў пачастунак: шампанскіе, чырвонае віно і рознае смакоцце. Не абышлося, разумеецца, без музыкі і спеваў у выкананні вакальнай групы пенсіянераў з Беластока.

(ус)

Дзень жанчын

8 сакавіка — Міжнародны дзень жанчын. При камуне ў гэты дзень арганізаваліся святочныя вечарыны, а жанчынам на прадпрыемствах уручаліся падарункі. Зараз афіцыйна яго не адзначаюць. Толькі ў Чаромсе традыцыя не пропала.

У нядзелю, 5 сакавіка, у Гмінным асяродку культуры Польскі саюз пен-

У рамках Wszechnicy праваслаўнай культуры Кафедра праваслаўнай тэалогіі Універсітэта ў Беластоку і Праваслаўнае брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія наладжаюць лекцыю „Праваслаўе ў сучасным свеце”, якую прачытае

д-р Генрых Папроцкі з Кафедры праваслаўнай тэалогіі нашага ўніверсітэта.

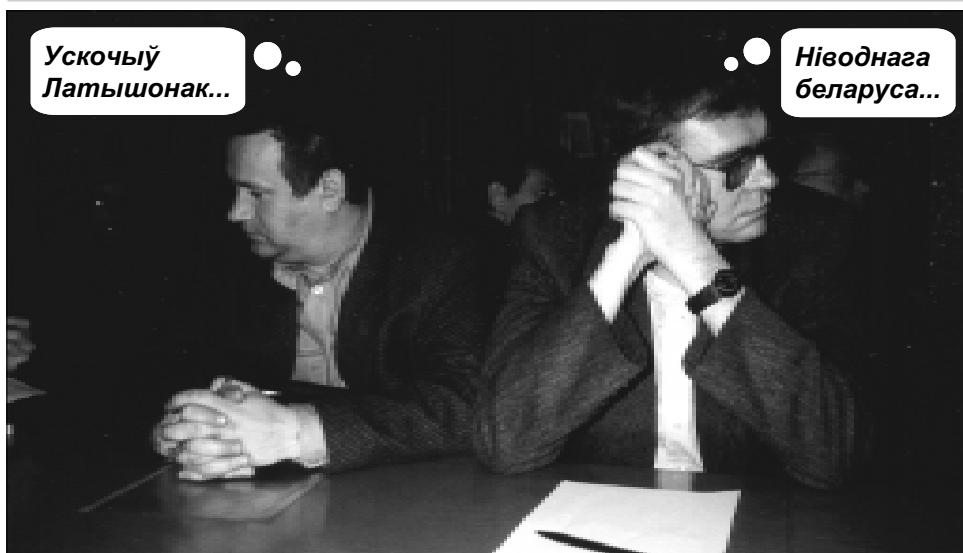
Лекцыя адбудзеца 27 сакавіка 2000 года а гадз. 18³⁰ у Цэнтры праваслаўнай культуры, вул. Святога Мікалая 5.

(ац)

Праваслаўе ў сучасным свеце

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80); pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wysyłkę przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Ускочыў
Латышонак...

Ніводнага
беларуса...

А хто ў белменным тыглі?

Куды віруем?

Фота Міры ЛУКШЫ

У пекную будучыню

Нам заўсёды ў прыклад ставяць палалякай:

— Во нацыя! Якасны сплаў.

— А які тыгель? — пытаю. — Колькі ў ім *Polaków, Niemców, Czechów, Litwinów, Łotyszów, Góralów, Ślązaków, Cyganów, Turków, Tatarów*. Нават *Rusków! Moskalów!!!* Толькі *Żydów i Białorusinów* няма. Ні на лякарства.

— Хамская нацыя! — з Гродна хрыпіць у мае вушы крэсавіцкі бард.

— Каго маеш на ўвазе? — натапыраў вушы.

— Беларусаў! — сапе.

— Няўдзячныя жлобы! — адтуль жа істэрычна ўторыць яму пан Малевіч. — За курорты ў Лукшках і Картуз-Бяроце разбройвалі сваіх паноў, Пінск здаваўся хацел...

Здзіўляецца? Дык і ў Беларусі няма ніводнага Беларуса. Адны „ічы”, „уکі”, „онкі” і „енкі”. Кожнага ўвядуць у зман.

А хто ў белменным тыглі? Германюк, Швед. Ускочыў Латышонак. І ўсё. Ніводнага Беларуса. Які воўк у якую пушчу іх палепрацягаў? Абярнулася ў насельнікаў, самавызначыліся. Блізкія і далёкія, відущыя і сляпныя, высокія і нізкія, вядомыя і невядомыя, вялікія і малыя, ганаровыя і ганебныя, добрыя і злыя, светлыя і хамуты, свядомыя і несвядомыя, левыя і правыя, чорныя і карычневыя, тутэйшыя і мысцовые, выкраінцы і рускі, карытнікі і *porzddni, prawosławni i Słowianie*, учарашикі, сённікі і заўтрачы. І дзіва дзіўнае, з прыходам буржуяў зніклі бебурнацы. У нас усё як не ў людзей.

А якія нацы ланды! Азяраны, Залешаны, Зарэчаны, Крушины, Лужаны, Маастаўляны, Падазяраны, Падаліаны, Свіслачаны, Тапаліаны, Юраўляны. А роды якія! Беламызыя, Белавусыя, Белазорыя, Балдакі, Баркулакі,

Блуднікі, Блізнюкі, Бізуны, Бобікі, Бобрыкі, Бонды, Бузуны, Бурылы, Гадуны, Галаўні, Галышы, Гарбачы, Галадкі, Галаскокі, Гарачыя, Дубілы, Дылі, Ка-зарэзы, Каты, Хаботкі, Хвайкі, Хранюкі, Церабеі, Часуны, Чарапкі, Чобаты, Каўбасюкі, Каўшуны, Каўшылы, Кіндзюкі, Курдзюкі, Налівайкі.

Глытнулі!

Ніяк не магу ўцяміць, чаму наш „зусветна відомы паэт”, як тлумачыць нягегламу народу вядомая ляпашка, ідучы ў свет з патрыятычнай заявой „Я — беларус!”, не ўзяў з сабою і адпаведнай заяве псеўданімнай шапкі. Як прыемна лунала б у свеце (сусвеце?) гордае імя „Беларус”. Не, падшыўся пад Шведа.

Ніяма нашага імя на блакітнай пленце. Праўда, у час славутай перабудовы бачыў я на беластоцкім рынку мінчук („енку”) з намаляванай на спіне шыльдай „Я — Беларус”. Ды насыўся ён з гэтай ношай як курыца з яйкам, і хутчэй нагадваў камічнага цыркакча, чым нацыянальнага героя. Узяў накірунак у Еўропу?

Дык хто мы такія? Куды шлях трymаем? На Мінск, як нагаварвае гродзенскі баламут, ці на Захад?

Адны кажуць:

— Беларусы талерантны народ.

Другія аспрэчваюць:

— Беларусы не столькі талерантны, колькі баязлівы, нямелы народ.

А я пратэстую! Мы не анёлы і не дрыстуны, не дужа ваянічыя і не асабліва палахлівы, ідзем дарогай бацькоў, а жывем па-свойму. Мы з гісторычнага сплаву — прабеглыя, з пекнай будучынай, зацякленыя на сабе круцялі.

Усміхніцеся панурыя Сакраты, свет вясёлы!

Сідар МАКАЦЁР

Белы твор Сідару

Кажа мне, Вандалу, Сідар Макацёр: І ты любіш юбілеі?!! Я таго не спадзяваўся, кажа мне. Калі б сам я паспадзяваўся, то б балею шампанскага выліў у горла, і цэбар атраманту накапаў на новыя дзённікі або ўспаміны; шмат паперы пайшло б на папраўкі, каб праўдзіцам мяне палічылі, прарокам відушчым. І каб шчэ спісак саставіць публікацыяў, рацый ў сваіх, з месцам на антыдаты і допісы, за той час, калі мы змагаліся з цензурай... А рэшту — у музеі літаратуры; рукапісы ў Лондан, ко-

пі, папраўкі ў тэкстуры — у сталіцы свету розныя; лісты — у новую кнігу; лісты ад кахранак вядомых і літаратаў знаных у свеце, а не толькі тыя, што Грышка ды Лёняка мне з пушчы пісалі і копії тых векапомных, якія да іх я пісаў... Ну, хай і хоць бы і той Лёняка ды Жорка таксама адсвіцяцца ад майго бляску. А мо хай юбілейны твор швед беларускі напіша, абы толькі не над магілкай маёй прыйшлося яму яго адчытаць.

Вандал АРЛЯНСКІ

Гавораць, што ведаюць ды...

ведаюць, што гавораць

Да канца паўнамоцтваў Сейма асталося яшчэ амаль два гады. Калі паслы пачынаюць нарады, заўсёды спадзяюцся найгоршага, што зноў прыдумаюць нейкую рэформу, якая паверне нас у час Ігната Масціцкага, Эдварда Рыдза-Сміглага і Славоя Складкоўскага. Урад, створаны сеймавай большасцю, салідарна прытрымліваеца інтэлектуальнага ўзроўню большасці паслоў. Найгоршыя паслядоўнасці з'яўляюцца тады, калі нацыя нарадэпы займаюцца справамі больш сур'ёзнымі, напрыклад, гаспадаркай, асветай, службай аховы здароўя, забеспячэннем будучыні пенсіянераў. Ужо вядома, што не ўсе хворыя і не ўсе пенсіянеры мелі столькі здароўя, каб перажыць гэтыя рэформы.

Намнога лепш было б, каб паслы, сенатары і міністры займаліся тым, у чым яны найболыш кампетэнтныя. Паказалі як паспяхова прынялі закон аб забароне парнаграфіі, як маладыя ліўвы змагаліся за закрыццё крамаў у нядзелю. Усё гэта адбывалася пры амаль поўной прысутнасці народэпай. Слухаючы справа здачы па радыё адчувалася, што ў такіх справах паслы не толькі гавораць тое, што ведаюць, але нават ведаюць, што гавораць. Заўсёды бывае інакш, калі абрацьца народу маюць у праграме фінансавыя і гаспадарчыя справы. Пры пустой аўдыторыі найчасцей выступаюць дэлегаваныя прадстаўнікі пасабных партый. Галасаванне адбываецца паводле інструкцыі партыйнага кіраўніцтва. Частва паслам, асабліва пасля непраспансай ночы, цяжка зарыентавацца як маюць націскаць кнопкі. Усе і ўсё аднак разумеюць, калі праводзіцца закон у справе г.зв. „каштоўнасцей”.

Задумоўваюся, што могуць яшчэ рабіць знакамітыя парламентары два гады. Шмат сур'ёзных палітыкаў дамагаюцца, напрыклад, выкананіем інструкцыі для закону аб забароне парнаграфіі, а таксама вызначэння чым з'яўляюцца сама парнаграфія. Трэба спадзявацца, што ў рамках пасольскай творчасці, самыя „здаровыя сілы народа”, запрапануюць, узорам выдатных краін Усходу, парнаграфія называецца адкрытае жаночае цела вышэй пятаў, далоняў і шылі. Павінны таксама быць створаны камісіі — ад

цэнтральнага да павятовага ўзроўню — па спраўах змагання з парнаграфіяй. Камісіі такія маглі бы стварацца па ўзоры Касаў хворых і мець забяспечаны ў бюджетце адпаведныя сродкі і пасады для партыйных дзеячаў, якія будуть траціць свой час дзеля перамогі светласці над усялякай маральнаў гніллю. Пры камісіях маглі бы узниковіць наглядныя рады, якія таксама дали б месца працы пару тысячам таварышаў з усялякіх авэсэаў, зэтхазнаўды іншых нацыянал-патрыятычных суполак.

Сейм павінен таксама яшчэ ў гэтай кадэнцыі распрацаўваць інструкцыі працы для такіх камісій. Напрыклад, дзеля аблежавання распусты паслы маглі бы акрэсліць, у якой вопраты грамадзяне павінны паказвацца на пляжы. Пасля парудзённай дыскусіі магчыма, што народэпы дайшлі бы да вынівовы, што жанчынам падчас плавання дазваляеца мець адкрытымі калені.

Паслы маглі бы таксама задумацца над стварэннем камісіі па спраўах пракрэацій, з нагляднымі радамі і адпаведнымі бюджетам. Гэтыя структуры павінны змагацца з гандлем засцерагальнымі сродкамі, даваць дазвол бацькам на нараджэнне дзяцей, а часам вызначаць ім у выглядзе патрыятычнага абавязку норму для захавання адпаведнага дэмографічнага стану ў паветах і ваяводствах. На практицы камісіі павінны свае рашэнні прымаць на аснове адпаведных пасведчанняў ад святароў. Напрыклад, тыя, што абыякава ставяцца да святых айцоў, маглі бы увогуле не атрымаць дазволу мець нашчадкаў. А калі б нараджалі іх без дозволу, павінны плаціць адпаведна высокія штрафы. Членам парамфіяльных камітэтаў, братчыкам, заслужанымі удзельнікамі паломніцтваў, а асабліва прафесійным хрысціянам вызначаліся б нормы для выканання плану ў галіне забеспячэння развіцця дэмографіі рэгіёнаў, а бюджетам гарантаваліся б узнагароды і стыпендыі за іх выкананне.

Час, які гісторыя вызначыла сёняшнім паслам, выкарыстоўваюць яны ўзорна, але маглі бы зрабіць для краіны і народу яшчэ больш. Як гаворыць наш знакаміты журналіст: „жадае паводзін”.

(ям)

Двухлітарная крыжаванка

1		2		3		4
	10				7	
4		5	6			
7	8			9		
	10					
11				12	13	
	14		2	15		
16		3		17		6

Гарызантальна: 1. паспешнасць, 3. способ дзеяння, 5. опера Бедржыха Сметаны, 7. Эдуарда, баліўскі кампазітар (1890-1953), 9. метка, прымета, 10. Аляксандр, дзекабрыст (1800-34), 11. у Яна Чыквіна кругавая, 12. пяць тузи, 14. нецывлізаваны чалавек, 16. сипны тыф, 17. доўгая прыўзнятая фраза.

Вертыкальна: 1. месца спайвання, 2. горад у Калумбії, 3. расійская Маруся, 4. рабочы факультэт, 6. гадзіннік са

званком, 8. адзін з лепшых гатункаў крышталльных вырабаў, 9. падаючая зорка, 11. горад між Магілёвам і Крычавам, 13. выканнёвы мінерал, пласт у зямной кары, 14. псаломшчык, 15. высокія футравыя боты, якія носяць на поўначы.

(ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сядзіччо, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю праўдзівыя рашэнні, будуць разыграны кніжныя узнагароды.

Адказ на крыжаванку з 7 нумара

Гарызантальна: сцэнка, каляда, Индура, Кама, арак, Навагрудак, рама, улус, дэкада, талака, Марока.

Вертыкальна: сцілка, Каін, кара, дабрак, душагрэйка, Манама, аракул, ракета, усушка, дэка, дама.

Рашэнне: Келясцін Брэн.

Кніжныя узнагароды высылаем Аляксандру Дабчынскаму і Лукашу Пацэвічу з Беластока.